

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Anna FUKSOVÁ

**Enviromentální změny a dopady
na domorodé komunity v Peru**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.
Olomouc 2009

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu.

Olomouc, 11. 8. 2009

.....

Podpis

Tímto bych chtěla vyjádřit své poděkování vedoucímu mé bakalářské práce
RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D. za jeho užitečné rady, připomínky a čas mě věnovaný .

Vysoká škola: Univerzita Palackého
Přírodovědecká

Fakulta:

Katedra: Rozvojových studií
2007/2008

Školní rok:

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

student

Anna FUKSOVÁ

obor
Mezinárodní rozvojová studia

Název práce:

Enviromentální změny a dopady na domorodé komunity v Peru

Environmental changes and impacts on indigenous communities in Peru

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je zhodnotit na probíhající změny přirozeného života domorodých komunit peruánské Amazonie v důsledku probíhajících globálních změn, a to především změn jejich přirozeného životního prostředí (odlesňování). Práce se bude zabývat jak historickým průřezem deforestace v dané lokalitě (příčiny, průběh, současný stav), tak dopady na místní komunity (zejména odlesněním vyvolené migračními procesy). V práci by též měla být zmíněna možná udržitelná řešení problému i možná role mezinárodní rozvojové pomoci.

Struktura práce:

1. Úvod, cíle práce

2. Kritický přehled literatury
3. Historie odlesňování v peruánské Amazonii
4. Hlavní politické a demografické příčiny odlesňování
5. Dopady odlesňování na místní komunity
6. Politické a ekonomické nástroje k dosažení udržitelného rozvoje, role rozvojové pomoci
7. Závěry
8. Shrnutí (ve španělštině)
9. Seznam literatury, případné přílohy

Bakalářská práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách: konkretizace cílů práce (září 2008), kritický přehled literatury (prosinec 2008), kapitoly 3–5 (leden 2009), kapitola 6 (duben 2009), formulace závěrů, dokončení textu práce (květen 2009)

Rozsah grafických prací: grafy a případně mapy podle potřeb zadání

Rozsah průvodní zprávy: 10 – 12 tis. slov základního textu + práce včetně všech příloh v elektronické podobě

Seznam odborné literatury:

Materiály z Instituto Nacional de Estadística e Informática (INEI), především statistický přehled *Estado de la Población Peruana 2007: Indocumentación y Grupos Étnicos*, INEI 2008 a *Perú: la población en las comunidades indígenas de la Amazonía*. INEI 1997

Další knižní publikace k tématu podle potřeb zadání, zdroje na internetu (např. Science <http://www.sciencemag.org/>, Woods Hole Research Center <http://www.whrc.org/>, Jstor <http://www.jstor.org/>, Natural Resources Institute <http://www.nri.org/homepage.html>, World Wildlife Found, <http://www.panda.org/>, Department for Enviroment, Food and Rural Affairs, <http://www.defra.gov.uk/>).

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Datum zadání bakalářské práce: 15. 5. 2008

Termín odevzdání bakalářské práce: 15. 5. 2009

OBSAH

1. Úvod a cíl práce.....	7
2. Metody práce.....	8
3. Historie odlesňování v peruánské Amazonii.....	9
3. 1. Tradiční hospodářské systémy a odlesňování.....	10
3. 2. Pokolumbovské období (1650- počátek 19. století).....	11
3. 3. Poválečný rozvoj infrastruktury (1. polovina 20. století).....	11
3. 4. Agrární reforma (1968-1991).....	12
3. 5. Vývoj mezi lety 1990 – 2005.....	13
4. Hlavní politické a demografické příčiny odlesňování.....	14
4. 1. Odlesnění způsobené těžbou fosilních zdrojů.....	15
4. 2. Rozšiřující se silniční síť.....	20
4. 3. Mezery v legislativních opatřeních vedoucí k odlesňování.....	21
4. 4. Korupce jako skrytá příčina odlesňování.....	22
4. 5. Zemědělská expanze a chudoba jako příčina odlesňování.....	23
5. Dopady odlesňování na místní komunity	23
5. 1. Šíření infekčních onemocnění.....	24
5. 2. Odlesňování jako příčina migrace.....	25
5. 3. Odlesňování jako příčina zániku tradičních znalostí a kultury.....	26
5. 4. Vybrané amazonské kmeny žijící v částečné nebo úplné izolaci a jejich situace.....	28
6. Ekonomické a politické nástroje k dosažení udržitelného rozvoje, role rozvoje.....	31
6. 1. Ekonomické nástroje pro dosažení udržitelného rozvoje a nejvýznamnější donoři.....	32
6. 2. Vybrané politické nástroje k dosažení trvalého rozvoje.....	39
7. Závěry.....	44
8. Shrnutí.....	45
9. Seznam literatury, přílohy.....	47

1. Úvod a cíl práce

Již v době svého příchodu do Nového světa představovali Evropané vážnou hrozbu pro původní obyvatele. Když pomíneme jejich touhu po zlatě, podmanění domorodců a jejich střelné zbraně, největší hrozbou byly zavlečené infekční choroby, které po rozvrácení indiánských civilizací zlikvidovaly většinu porobené populace. K tomu přispíval i fakt, že indiáni často považováni za méněcenné bytosti byli nuceni k práci ve velmi krutých podmínkách. I když se doba v mnohém změnila, princip vykořisťování a podmaňování zůstal zachován. Potomci dobyvatelů, kteří se kdysi účastnili invaze do Nového světa, mají dnes významné řídicí funkce a napomáhají novodobým dobyvatelům v podobě nadnárodních korporací zpronevěřit bohatství, které zůstávalo od prehistorie lovců a sběračů nedotčeno. S rozvojem průmyslu založeném na fosilní zdrojích vzrůstá tlak na země, jakou je Peru, které mají stále ještě co nabídnout. Toto je však jen jedna strana mince. Tou druhou a neméně závažnou je vzrůstající počet obyvatel a v přímé úměře i rostoucí potřeba zemědělské produkce a nové půdy. Tyto problémy, které jim přinesla „vyspělá“ civilizace nikdy amazonské domorodé národy v takové míře nepostihly. Na naší planetě přežívá do dnešních dnů, na vzdory zmenšujícímu se životnímu prostoru, okolo 100 domorodých kmenů žijících izolovaně od zbytku světa. Přibližně polovina z nich našla svůj domov v Brazílii a Peru. Po Brazílii je Peru zemí s druhým nejvyšším počtem izolovaně žijících kmenů na světě.

Hlavním cílem práce je poukázat na závažnost odlesňování peruánské Amazonie ve vztahu k místním domorodým kmenům, pro které znamená mizející prales ztrátu domova a hrozbu jejich zániku a s tím související ztrátu znalostí o udržitelném obhospodařování a využití pralesa a jeho biodiverzity.

2. Metody práce

Práce byla zpracována rešeršně kompilační metodou. Původ informačních zdrojů lze rozdělit na články a publikace uveřejněné nevládními organizacemi, odborné články z univerzitně placených databází a data pocházejí ze státních orgánů a statistického úřadu Peru. Pro práci byla využita i nejaktuálnější statistická ročenka Peru o domorodých obyvatelích Amazonie z roku 2009. Mnoho číselných údajů také pochází z knižních zdrojů. Převážná většina práce je zpracována z dosud u nás neuveřejněných článků, které byly v anglickém nebo španělském jazyce. U některých termínů či zkratk je uveden český ekvivalent, který však nemusí být zcela přesný. V závorce je pak uváděno originální znění, nejčastěji v anglickém nebo španělském jazyce. Citace jsou uváděny přímo v textu. V poznámce pod čarou nalezne čtenář vysvětlené pojmy, které nejsou všeobecně rozšířené a nebo patří do odborné terminologie zkoumané problematiky. Abecední seznam všech citací je uveden na konci textu. Kurzívou jsou psány originální názvy publikací a zkratk použité přímo v textu. Popis obrazových příloh, které jsou vkládány přímo do textu, u názvů jejichž překlad nebyl uspokojivý je ponechán kurzívou v originálním znění

3. Historie odlesňování v peruánské Amazonii

Lesy Amazonie se začaly formovat již v období třetihor, konkrétně eocénu, jehož počátek se datuje do doby před 55,8 miliony let. (Malhi a Philips 2005) Až do doby přibližně 11 000 let př. n. letopočtem, kdy se již dá potvrdit přítomnost prvních lidí v povodí Amazonie, se ekosystém deštného pralesa vyvíjel bez zásahů spjatých se zemědělskou produkcí a výstavbou lidských sídel. (Diamond 1999) Příchod lidí byl z tohoto hlediska významnou změnou. Postupné rozvíjení civilizace a rozvoj zemědělství místy ovlivnil přírodní procesy a v případě národů žijících v pralesních enklávách znamenal většinou i přínos pro druhovou rozmanitost deštného lesa. (Heckenberger a kol. 2007) Ačkoliv představy mnoha současných vědců považují druhové bohatství zejména za výsledek přírodních procesů, studium etnografie a archeologie jasně dokumentují, že některá území v současnosti vykazující vysokou míru biodiverzity, byla v minulosti domovem početných komunit domorodého obyvatelstva¹. Tato malá až středně velká kmenová uskupení přeměnila lesy v blízkosti svých sídlišť v mozaikovitou obhospodařovanou krajinu, což zahrnovalo významné transformační změny ve složení půd, společenstev lesních rostlin a živočichů a

¹ „Domorodé komunity, lidé a národy jsou, jsou ty, které mají historickou kontinuitu s předinvazními a předkoloniálními společnostmi a vyvinuly se na původním teritoriu. Považují se za odlišné od ostatních čístejších společností, která nyní v teritoriu nebo jeho částech převažuje. Vytvářejí v současnosti nedominantní část společnosti a jsou předurčeny k ochraňování, rozvíjení a předávání rodových teritorií budoucím generacím. Stejně tak předávají i svou etnickou identitu, která slouží jako základ pokračující existence komunit v souladu s jejich vlastním kulturním vzorem, sociálními institucemi a právními systémy.“ (Preclíková 2009) Dle posledního sčítání INEI z roku 2009 se v amazonské části Peru nachází 332 975 tisíc domorodých obyvatel. (INEI 2009)

fungování mokřadů. Po příchodu evropských kolonizátorů se populační kolaps projevil upouštěním od tradičních lovecko-zemědělsko-sběračských systémů postavených na vysoké biodiverzitě. Zarůstání těchto enkláv je přiblížilo okolnímu pralesu, přesto i po pěti letech jeví určité odlišnosti v druhové rozmanitosti. (Denevan 2001) Území dříve obhospodařovaná s pomocí tradičních znalostí pestré škály rostlin a živočichů jsou v současnosti určena pro pěstování monokultur několika málo plodin, což způsobuje rychlé vyčerpání půdy. Vyčerpaná půda, nekrytá rostlinným pokryvem je nechráněná před erozí a dochází k její nevratné degradaci. (Šarapatka 1996) Tento vývoj v důsledku vede k odlesňování² a získávání doposud nenarušené půdy.

Každým rokem však dochází k nenávratným ztrátám. Dle Organizace spojených národů pro výživu a zemědělství (*Food and Agriculture organization, FAO*) je v dlouhodobém průměru patnácti let v Peru odlesňováno 2 240 km² až 3 000 km², to představuje roční úbytek 0,35 % - 0,5 %. (UNEP 2003; Mongobay 2006) V minulosti, ale i nyní, se tlak na tropické dřevo měnil v čase v závislosti s vývojem trhu, technologiemi a poptávkou, proto i v časovém průřezu těžby dřeva v Peru sledujeme výkyvy v intenzitě a rozsahu těžby.

3.1. Tradiční hospodářské systémy a odlesňování

Domorodé kmeny Amazonie již dávno před příchodem Španělů ovlivňovaly a modelovaly tehdejší prales za účelem získávání potravinových zdrojů. V případě některých kmenů, které žily usedlejší způsobem života, docházelo k vytváření pralesních sídel, jejichž součástí byl systém dobře udržovaných cest či mostů. Ke všem těmto aktivitám bylo potřeba les periodicky prosvětlovat. Rozloha těchto předkolumbovských vesnic se mohla pohybovat od 6 do 50 hektarů. (Heckenberger a kol. 2007) Na odlesněných částech pralesa byly uplatňovány tradiční zemědělské systémy a půda byla průběžně kultivována systémem terra preta³. Díky využívání

² FAO definuje odlesňování jako kompletní mýcení stromových společenství a jejich nahrazení za jiným účelem využití. Les je degradován v momentě, kdy dochází k jeho narušení či pozměnění v důsledku odtěžení, lesních požárů nebo jiné antropogenní příčiny nebo díky přirozeným přírodním procesům jako jsou půdní sesuvy v důsledku (eroze, zemětřesení). (FAO 2005)

³ Původně neúrodné, vyčerpané půdy, jež byly člověkem zúrodněny přidáváním dřevěného uhlí, kostí zvířat a jejich výkalů. Výskyt půd terra preta je typický pro povodí Amazonie, kde tuto metodu používaly indiánské

mnoha druhů plodin a sukcesnímu vývoji obhospodařovaných ploch (rotace 20 až 50 let) si půda mohla zachovávat či dokonce zvyšovat svou úrodnost. Na domorodých agrolesnických metodách je názorné, že zisk dostatečného množství potravin a dřeva nemusí způsobit nevratné změny ve fungování lesního ekosystému i při dlouhodobém vlivu člověka.

3.2 Pokolumbovské období (1650- počátek 19. století)

Pokolumbovské období bylo charakterizováno masivním vymíráním domorodých kmenů a expanzí pralesa na dříve obhospodařovaná území. S plným rozvojem průmyslu začaly evropské mocnosti intenzivněji pátrat po nových zdrojích surovin.

První tlak na lesy peruánské Amazonie začal být vyvíjen od počátku 80. let 19. století, kdy se Amazonie dostala do centra zájmu evropských a amerických investorů v nově se otvírajícím gumárenském průmyslu. Rozsáhlé porosty kaučukovník brazilský (*Hevea brasiliensis*) v povodí Amazonie, zejména v Madre de Dios, obsahovaly ten nejkvalitnější kaučuk. (Furieux 1969) S nárůstem poptávky po kaučuku vzrůstala také intenzita osídlování a dobývání panenských oblastí Amazonie. Obchod s kaučukem byl v Peru řízen především vládou Velké Británie, která určovala ceny na trhu a ovlivňovala celkový ekonomický vývoj v Jižní Americe. Takto započalo období drastických změn zahrnující kulturní, politické, sociální a především enviromentální proměny regionu. Významný vliv na odlesňování měla a má těžba ropy, zemního plynu a barevných kovů. Tuto těžbu však zpravidla předchází vykácení a exploatace lesa. Tento primární tlak popisují v kapitole 4.

3. 3. Poválečný rozvoj infrastruktury (1. polovina 20. století)

Po opadnutí zájmu o zdroje přírodního kaučuku ve 20. letech minulého století se Amazonie ponořila opět do klidu, který však netrval déle než dvě desetiletí. Po druhé světové válce se v Latinsko amerických zemích, stejně tak jako v Evropě, začaly prosazovat poválečné rozvojové teorie, které přinesly do Peru první rozvojové projekty. Některé z nich byly zaměřeny na integraci domorodého amazonského obyvatelstva do oblastních plánů pro podporu ekonomického růstu. Nesporně byly některé z mezinárodních rozvojových programů vyvíjeny s geopolitickými zájmy o přírodní zdroje. S rozvojem ropného a následně automobilového průmyslu rostla i potřeba výstavby nových komunikací a propojování hlavního města s odlehlými oblastmi. Přístupové cesty se tak staly prioritou a mezinárodní pomoc byla vyžadovaná na rozvoj silniční infrastruktury. (Schmink a Wood 1984) Od roku 1940 započala peruánská vláda s budováním silnic za účelem propojení horního povodí Amazonky s pohořím And a pobřežních částí Peru.

3. 4. Agrární reforma (1968-1991)

Tento vývoj zpřístupnil Amazonii a proces její kolonizace se výrazně urychlil. Tempo výstavby zintenzívnilo v druhé polovině 20. století, kdy na příklad započala výstavba silnice propojující města Nauta a Iquitos v regionu Loreto. Původní záměr, totiž výstavby železnice, sahal do počátku 19. století, kdy právě vrcholila kaučuková horečka a tehdejší prezident Augusto B. Leguia sledoval v projektu vlastní ekonomické zájmy. Stavba však započala až roku 1980 za Generála Francisca Moralese Bermudeze. (CRESC 2004) Město Iquitos, dříve zapadlá vesnice v hloubi pralesa, se proměnilo na významné centrum, které vyčerpávalo bohatství postupně se vzdalujícího pralesa. Pozemková reforma zavedená roku 1968 za vlády prezidenta Juana Valesca Alavarada měla za cíl odstranit nerovnost v držbě půdy mezi obyvateli. Vládní pobídky motivovaly obyvatele vysokohorských oblastí migrovat do nitra Amazonie, kde jim byla po pěti letech obývání k dispozici zdarma půda, která měla bezzemkům umožnit trvalé usazení. (Mongobay 2006) Vláda vytvořila mezi lidmi představu úrodné Selvy⁴

⁴ Selva je izolovanou oblastí tropického lesa rozkládající se směrem na východ od centrálního horského systému. Selva se dělí na tzv. Selva Alta („Vysoký les“), subtropický les pokrývající východní svahy And, kde nadmořská výška, ve které se les nachází, má rozpětí od 3 800 do 800 m. n. m. a Selva Baja („Nízký les“),

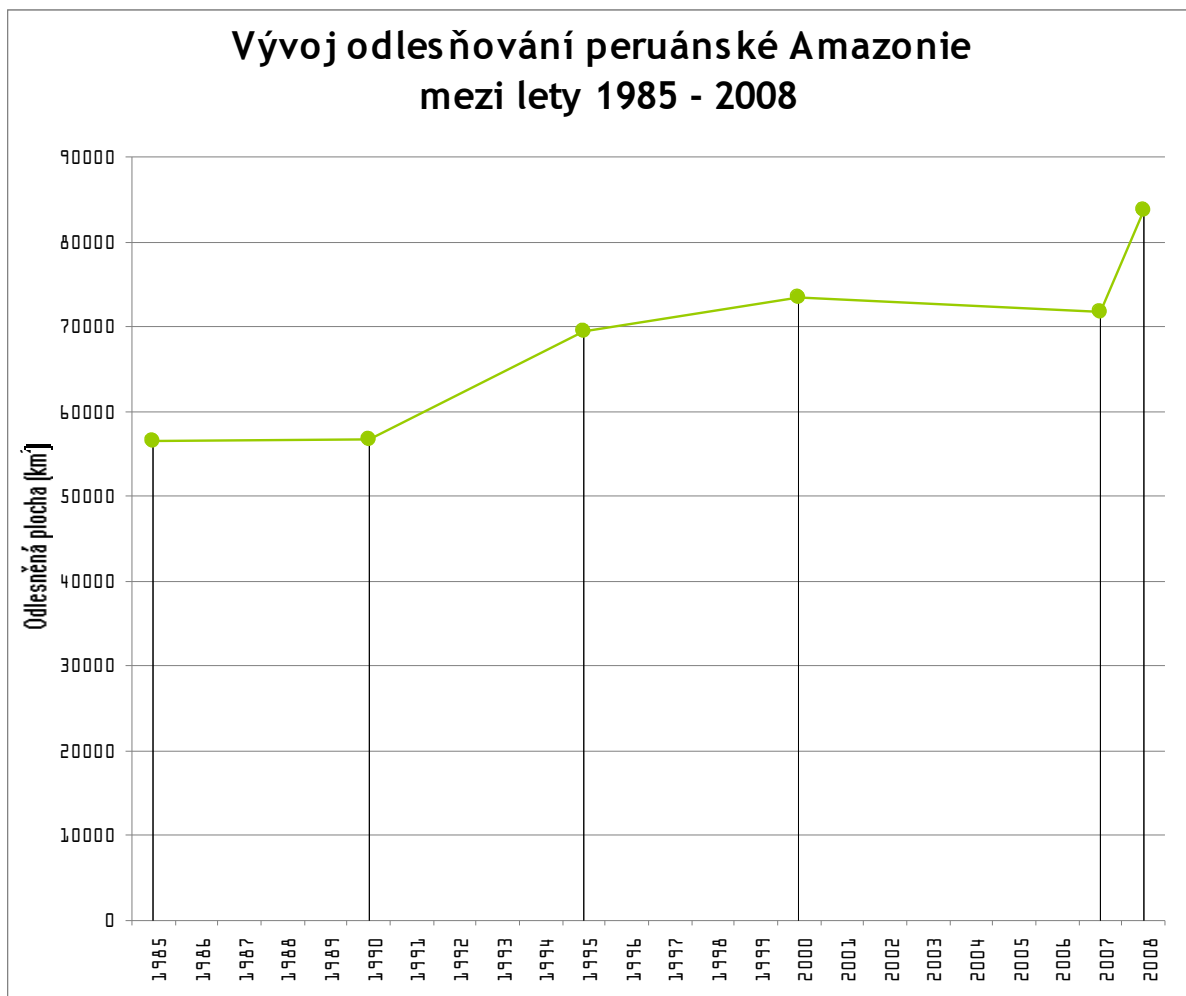
s dobrými podmínkami pro zemědělství. Záměrem regionální a celostátní vlády bylo podporovat proces kolonizace, zmírnit sociální nerovnost a intenzivněji využít státní území. (Cristobal 1982; Eidt 1962) Půda začala být obsazována drobnými farmáři, kteří k zisku zemědělské půdy uplatňovali (a uplatňují) metodu mýcení a vypalování lesů (angl. *slash and burn*; španěl. *quema y rozo*). (Young a León 2000) Dle studie PROCLIM (*Programa de Fortalecimiento de Capacidades Nacionales para Manejar el Impacto del Cambio Climático y la Contaminación del Aire*) tato uměle vyvolaná migrace z velké míry zapříčinila mezi lety 1980 a 1990 tempo 2 610 km² vykáceného pralesa ročně. (Andina 2009; Giugale, Fretek – Cibils a Newman 2006) Mezi lety 1986 – 1991 vzrostla míra odlesňování díky silnému budování silniční infrastruktury na 1,5 % vykáceného pralesa za rok. (Alvarez a Naughton-Treves 2003)

3. 5. Vývoj mezi lety 1990 – 2008

V roce 1990 tvořila odlesněná plocha v peruánské Amazonii 56 762,4 km². (Elgegren 2005) O pět let později došlo k nárůstu této plochy na 69 482,4 km². V roce 2000 již odlesněná plocha Amazonie tvořila 73 418,0 km² a v průměru byla roční míra odlesnění peruánské Amazonie během let 1990 až 2000 1 496 km². (Elgegren 2005) Absolutní číslo odlesněné plochy se v roce 2007 snížilo na 71 725,54 km², pokles byl způsoben díky probíhajícím projektům na znovu zalesňování. (INEI A: 2007) V posledním sledovaném roce došlo k opětovnému nárůstu. Odlesněná plocha měla v loňském roce 2008 rozlohu 83 696,1 km². (Benavides 2009)

Celková plocha peruánské Amazonie zahrnující vlhké tropické a střídavě suché lesy zaujímá přibližně 773 526,84 km². (Benavides 2009)

vlhký tropický les rozkládající se v povodí Amazonie. Průměrná nadmořská výška je zde kolem 300 m. n. m.

Obrázek číslo 1: Vývoj odlesňování peruánské Amazonie za posledních dvacet čtyři let. Zdroj: (Elgegren 2005; Benavides 2009)

4. Hlavní politické a demografické příčiny odlesňování

Příčiny postupujícího odlesňování se v minulosti i současné době stále opakují. Dle Giugale, Fretek – Cibils a Newman (2006) můžeme nejčastější motivy ke kácení pralesa shrnout v následujícím výčtu:

- Zpřístupňování odlehlých pralesních celků výstavbou silnic.

- Velkoplošná zemědělská produkce přeměňuje prales na zemědělské plantáže, na kterých jsou monokulturně pěstovány plodiny jako je například palma olejná.
- Pěstitelé koky a drogové kartely mýtí prales za účelem rozšiřování plantáží koky a výstavby přistávacích ploch pro letadla a vrtulníky, které zajišťují logistiku.
- Těžbařské firmy potřebují vytěžené dřevo transportovat do větších měst a překladišť, proto dochází odlesnění budoucích silničních úseků. To otvírá cestu pro nově příchozí zemědělce a nelegální těžaře.
- Stavba plynovodů a ropovodů, těžba nerostných surovin (viz. příloha č. 2) a výstavba přehrad zapříčiňuje masivní kácení a pronikání stále hlouběji do pralesa.
- Odlesňování malých úseků pralesa drobnými samozásobitelskými zemědělci, kteří vyčerpanou půdu opouští po několika málo letech.

Skole a Tucker (1993) doplňuje, že tzv. okrajový efekt⁵ doprovázející fragmentaci postihuje plochu o 150 % větší než je fakticky odlesněná plocha.

4. 1. Odlesnění způsobené těžbou fosilních zdrojů

Jednou z hlavních příčin pokračujícího vydávání koncesí a následně odlesňování jsou velké zásoby ropy a zemního plynu. Stále vysoké ceny fosilních paliv a celosvětově rostoucí poptávka je největším stimulem pro vládu Alana Garcíi uzavírat další mezinárodní kontrakty a hledat nová naleziště. Vláda v rámci vydávání koncesí rozparcelovala území pralesa do těžebních bloků, kterých je v peruánské části Amazonie v současné době (2008) na 64 a pokrývají plochu přibližně 490 000 km². (Finer a kol. 2008) Mnohá z pronajatých území obývají nebo obývaly domorodé kmeny a těžební bloky tak překrývají oblasti, které byly navrženy nebo vytvořeny jako rezervace pro domorodé kmeny žijící v dobrovolné izolaci. (Finer a kol. 2008)

⁵ Rozmělnění lesa do menších lesních celků doprovází okrajový efekt. Ten vzniká narušením celistvosti pralesa a vytvořením ostré přechodné linie mezi odlesněnou plochou a pralesem. Takto vzniklá hranice lesa ohrožuje druhovou rozmanitost a mikroklima oblastí. Postupně se mění struktura, dynamika, klima a druhové složení pralesa a pralesní torzo je tak mnohem náchylnější k vysušení a následným požárům. (Laurance a kol. 2001)

Těžba ropy započala v Peru a Ekvádoru na počátku 20. let minulého století (Hoy a Tabue 1963, Sawyer 2004) Největší intenzity dosahovala v letech sedmdesátých, kdy díky nedostatečným technologiím došlo k rozsáhlé kontaminaci v severní peruánské a ekvádorské Amazonii (Martinez a kol. 2007) Rozvoj průmyslu fosilních paliv zapříčinil ve zkoumané lokalitě rozsáhlé enviromentální a sociální změny. (O'Rourke a Connolly 2003) Přímé vlivy zahrnují odlesňování pro budování příjezdových cest, vrtných plošin či potrubí. Půda a voda je kontaminována úniky ropy a vypouštěním odpadních vod. Za nepřímé dopady bychom mohli označit sekundární kolonizaci, kterou umožnilo právě vybudování prvotní infrastruktury a otevřelo tak cestu pro zemědělce a jejich hospodářská zvířata.

Velké zásoby těchto zdrojů ilustrují například naleziště na severu země u hranic s Ekvádorem. Odhady hovoří o více než 500 milionech barelů ropy pouze v nalezištích označených na mapě čísly 67 a 39 (viz. obrázek č. 1). Stejně bohatá jsou i naleziště zemního plynu. Jen v podloží provincie Camisea se podle průzkumů z roku 2008 nachází 15 bilionů m³ zemního plynu. (Finer a kol. 2008) Na základě výsledků průzkumu bylo započato se seismickým testováním a průzkumnými vrty, plán zahrnuje i pronájem 40 nových bloků pro budoucí těžbu.

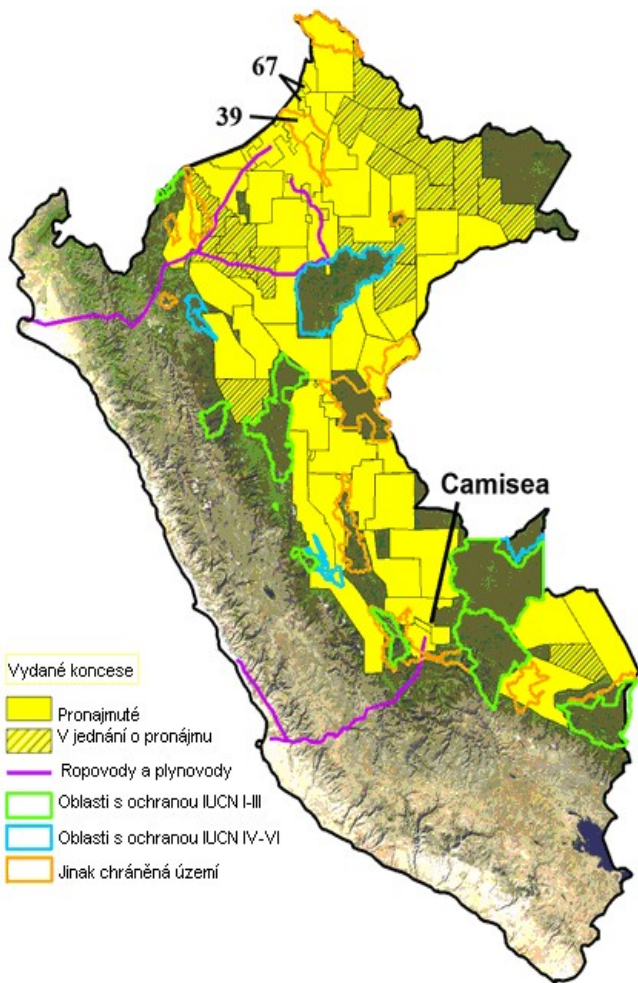
4. 1. 1. Příklad projektu plynovodu v regionu Camisea

V 80. letech bylo ložisko zemního plynu objeveno společností British-Dutch Shell Oil Company. (Napolitano a Ryansa 2007) V roce 1990 byla zřízena státní rezervaci Kugapakori Nahua za účelem ochrany stejnojmenných kmenů Kugapakori a Nahua (také někdy nazývaného Nanti), přesto však byly v roce 2000 vydány státní koncese na těžbu objeveného plynu a o dva roky později byla zahájena těžba. (Feather 2002)

Těžba plynu v regionu Cuzco v provincii Camisea je v současné době považována za nejvíce devastující projekt v amazonském povodí. Projekt zahrnuje vybudování dvou plynovodů, které povedou skrze druhově nejrozmanitější části pralesa směrem na peruánské pobřeží. Téměř 75 % rozlohy těžebního bloku zasahuje do státní rezervace

Kugapakori Nahua (Amazon Watch 2009) Technická stránka celého projektu měla od prvopočátku mnoho nedostatků. Již po 18 měsících fungování došlo v důsledku nekvalitního materiálu a nedostatečně kvalifikované pracovní síly k protržení potrubí na čtyřech místech. V Peru je u obdobných projektů běžná neexistence strategického regionálního plánování či časově ohraničená analýza dopadů činnosti na životní prostředí. V případě projektu plynovodu bylo také proto je konečný úsek stavby veden pobřežním subregionem Costa, kde plynovod protíná nárazníkovou zónu mokřadu Paracas, ten spadá pod mezinárodní ochranu Ramsarské úmluvy.

Negativní dopady projektu, který je stále ve výstavbě, je zejména ničení vegetace v zájmu trati plynovodu, což dále zapříčiňuje snížení druhové rozmanitosti, trvalou devastaci krajiny bez možnosti regenerace a také přímé hrožení domorodých kmenů infekčními onemocněními, jejichž sídla se nachází v blízkosti plynovodu. Za projektem plynovodu Camisea stojí dvě americké společnosti, Hunt Oil a Halliburton, jenž měly úzké vazby na administrativu bývalého prezidenta Spojených států George Bushe. Realizace projektu podpořeného udělením státní koncese byla rozhodující pro získávání úvěrů od Mezinárodního měnového fondu. (Friends of the Earth International 2003) Příkladem nadnárodních společností působících v kmenových územích peruánských indiánů jsou čínský SAPET, Canadian Pacific Stratus, argentinský PlusPetrol, korejský SK Corporation nebo americká Hunt Oil. Vzhledem k stále výsostnému postavení fosilních paliv je možné se domnívat, že nevratné procesy spojené s těžbou ještě zesílí.

Obrázek č. 1: Bloky využívané k těžbě ropy a zemního plynu včetně všech chráněných území dle kategorií IUCN⁶ a jiným typem ochrany. Převzato a upraveno z: (Finer a kol. 2008)

4. 1. 2. Ekvádorský precedent

Těžba ropy a zemního plynu v západní Amazonii představuje masivní zásahy do krajiny a sociálních struktur obyvatel dané lokality. Částečným odlehčením dopadů spojených s těžbou se jeví metoda těžby bez budování komunikací. Peru by se při řešení možných opatření mohlo inspirovat u sousedního Ekvádoru, kde byl ze strany domorodých příslušníků kmene Waorani a vědecky podložených výzkumů vyvinut tlak na vládu, která v červenci 2005 zakázala společnosti Petrobras výstavbu silnice do národního parku Yasuaní. (Finer a kol. 2008) Petrobras tak byl donucen transportovat veškerý

⁶ International Union for Conservation of Nature (IUCN) definovala šest kategorií, na jejichž základě jsou určena mezinárodně respektovaná pravidla pro ochranu chráněných území:

I Kategorie představuje přísně chráněná území, která se dělí na podkategorie Ia a Ib.

Ia: Přísně chráněné přírodní rezervace, jenž jsou vyhrazena zejména pro ochranu biologické rozmanitosti. Jakékoliv zásahy člověka jsou omezeny na činnost spojenou s ochranou daného území a jsou přísně kontrolovány. Tyto oblasti slouží jako reprezentativní vzorky přirozené bezzásadové krajiny, často využívané k vědeckým výzkumům a monitoringu.

Ib: Divoká příroda. Chráněné oblasti, které mohou mít mírně upraveny či při čemž si zachovávají svůj přirozený charakter. Trvalé lidské osídlení je vyloučeno, stejně tak jako u kategorie Ia.

II Národní parky. Kategorie rozsáhlá území určená k ochraně přirozených ekologických procesů charakteristických pro chráněnou lokalitu.

III Přírodní památky. Kategorie je určena pro ochranu specifických přírodních památek, které jsou většinou malého rozsahu. Příkladem mohou být jeskyně, historicky významné aleje nebo cenné morfologické prvky krajiny. Způsob vedení je zde velmi podobný jako v kategorii II.

IV Ochrana vybraných stanovišť ohrožených druhů. Oblasti suchozemské i mořské, kde jsou pod ochranou zřídící druhy fauny a flory a jejich stanoviště. U tohoto typu jsou aktivní a pravidelná opatření za účelem ochrany relativně běžná. Jedná se o tzv. ochranu skrze aktivní management.

V Chráněná krajinná oblast. Oblasti, kde došlo díky interakci mezi člověkem a přírodou k vzniku odlišného charakteru s významnou ekologickou, kulturní a scénickou hodnotou.

VI Chráněné oblasti, kde jsou udržitelným způsobem využívány přírodní zdroje. V těchto chráněných lokalitách jsou zachovávány ekosystémy a stanoviště. Většinou se jedná o velké krajinné celky, z nichž většina je uchovávána ve své nezměněné podobě. Využívání přírodních zdrojů je zde kompatibilní s ochranou přírody.

materiál i zaměstnance pomocí helikoptér. Rozhodnutí ekvádorské vlády se tak stalo důležitým precedents pro budoucí těžební politiku v zemi.

4. 2. Rozšiřující se silniční síť

Probíhající procesy způsobují ve sledované oblasti negativní ekologické i sociální proměny. Budování přístupových cest má markantní podíl na odlesňování Amazonie. (Laurance a kol. 2002; Oliveira a kol. 2007) Nově vznikající infrastruktura způsobuje jak fragmentaci druhových stanovišť tak i otevírá cestu druhotné kolonizaci oblastí, nelegální těžbě a nadměrnému lovu zvěře. (Greenberg a kol. 2005; Aguirre 2007) Obecně platí, že nejohroženější se stávají ty části Amazonie, kde je započato s budováním infrastruktury v podobě silničních komunikací. Podle World Wildlife Fund (nedatováno) se 80 % vytěžených ploch vyskytuje do 30 km od příjezdové komunikace, dle Oliveira a kol. (2007) je to 75 % ze všech odlesněných či narušených ploch, které jsou do 20 km silnice a Nepstad a kol. (2001) potvrzuje, že nejzávažnější příčinou odlesňování je blízkost silnic, přičemž dvě třetiny odlesněných ploch je do vzdálenosti 50 km od hlavní komunikace.

Na vývoj budování infrastruktury mají vliv i asijské mocnosti, které v zemích Latinské Ameriky sledují své zájmy. Důkazem toho je i projekt Transamerické dálnice. Rostoucí poptávka asijského, zejména čínského trhu po sóje, která je hlavním vývozním artiklem brazilsko – čínského mezinárodního obchodu je v současné době velkým motivem pro rozšiřování komunikační sítě. S tímto záměrem byla roku 2004 podepsána dohoda mezi Brazílií a Peru o výstavbě Transoceánské dálnice, která má propojovat Tichý a Atlantský oceán. V roce 1970 započala výstavba, jejíž trasa byla zatím projektována od Atlantského pobřeží k hranici s Peru. Brazílie ve snaze uspokojit stále rostoucí čínskou poptávku rozšiřuje, na úkor pralesa, stávající sojové plantáže, za což může od čínských investorů očekávat finanční podporu na výstavbu infrastruktury, u které je naplánováno propojení regionu Mato Grosso, produkční centrum sojových bobů, se

zastaralými přístavy v Peru, které se taktéž začnou využívat čínských investic. Na území Peru však zatím k zahájení výstavby nedošlo. Na základě zkušenosti z Brazílie se však dopady, které by s sebou výstavba přinesla dají dobře odhadnout. Čtrnáct let po zahájení výstavby, v roce 1984, proudilo do hloubi brazilské Amazonie zcela nekontrolovaně okolo 160 000 migrantů ročně. (Shankland 1993; Dobias a Talbott 2001) Během následujících čtyř let míra odlesnění strmě vzrostla z 1 216 km² v roce 1976 na 13 955 km² v roce 1984. (Fearnside 1987) Došlo k destrukci jedné pětiny zbývajících pralesa a 85 % domorodých kmenů žijících v blízkosti stavebních prací zemřelo. (Shankland 1993) Bez tlaku na vládu Peru je možné očekávat i zde podobný vývoj.

4. 3. Mezery v legislativních opatřeních vedoucí k odlesňování

Konvence číslo 169 Mezinárodní organizace práce z roku 1989 o Domorodých a kmenových národech (*ILO Convention 169 on Indigenous and Tribal Peoples*), která byla v Peru přijata roku 1994, uvádí povinnost konzultovat projekty plánované v domorodých teritoriích s jejich obyvateli. Pojem konzultace zde bohužel není jasně definován. Podstatným závazkem vyplývajícím z této konvence je povinnost státu chránit a respektovat jak kulturní tak náboženské hodnoty těchto národů stejně tak jako jejich autonomní území. (International Labour Organisation 1989) Otázka však zní, zda mají domorodé kmeny právo na zamítnutí projektů plánovaných na jejich území. Deklarace OSN o právech původního obyvatelstva, kterou schválilo Valné shromáždění v roce 2006, zdůrazňuje tzv. princip FPIC (*Free, prior and informed consent*). (United Nations 2007) Princip uznává přednostní právo na území a zdroje domorodých obyvatel a taktéž respektuje jejich legitimní právo na respektování jejich požadavků. (United Nations 2005) Jako nezbytný předpoklad pro naplňování FPIC

principu je poskytnutí právního nároku domorodým obyvatelům na půdu. Tento nárok je bude opravňovat k účasti na rozhodovacích procesech. Zákon na ochranu domorodých obyvatel žijících v dobrovolné izolaci číslo 28736, který byl přijat v Peru v květnu 2006 je jedním z prvních indikátorů pozitivního vývoje. (Finer a kol. 2008) Nicméně zákon umožňuje řadu podstatných výjimek. Nedotknutelný charakter chráněných území izolovaných kmenů může být totiž narušen těžbou přírodních zdrojů v případě, kdy stát uzná těžbu za vhodné ve veřejném zájmu. Právě této drobné výjimky bylo využito v případě anglo-francouzské společnosti Perenco, která je názornou ukázkou nedokonalostí a mezer v zákonu. Společnost operuje ve středu navrhované indiánské rezervace, což se stalo předmětem soudního procesu vedeného proti společnosti. Oba kmeny jsou dosud zcela neznámé. Perenco existenci obou kmenů zcela popírá a má v plánu investovat přes 2 miliardy dolarů do těžby a geologických průzkumů v bloku číslo 67, který se nachází v regionu Loreto (viz. obrázek č. 1). Spor byl uzavřen uzákoněním činnosti společnosti Perenco a označením jejich aktivit za „národní potřebu“, k čemuž došlo krátce po setkání představitele společnosti Francoisem Periodem s prezidentem Alanem Garcíou. (World Rainforest Movement 2009)

4. 4. Korupce jako skrytá příčina odlesňování

V oblasti správy lesů, nejen v rozvojových zemích, se dá těžko předcházet či eliminovat přirozenému pochybení či krátkozrakému jednání člověka, zvláště pokud je způsobeno korupcí nebo důsledky minulých chybných strategických rozhodnutí při územním plánování. Není překvapující, že právě korupce ve státní sféře není neobvyklým jevem.

Peruánská organizace pro ochranu přírodních zdrojů INRENA (*El Instituto Nacional de Recursos Naturales*) je státním orgánem, který je zodpovědný za dozor nad státními lesy, chráněnými územími, kontrolu nelegálních těžeb dřeva, dodržování mezinárodních úmluv o nelegálním obchodu s ohroženými druhy. Taktéž má chránit indiánská území před těžaři. V tomto zájmu spolupracuje s policií a námořními silami. Existuje silné podezření, že někteří ze státních úředníků pracujících v INRENA jsou

podpláčení jak nelegálními těžaři, aby jejich činnost přehlíželi, tak legálně těžícími firmami, které jsou omezovány státními kvótami na množství vytěženého dřeva. Příčiny úplatnosti státních úředníků jsou nasnadě. Většina zaměstnanců je nedostatečně finančně ohodnocena, jsou na ně kladeny vysoké pracovní požadavky a navíc jsou to lidé zodpovídající za velké úseky lesa. (Garrigues 2006) Problémem je také fakt, že INRENA je jediným státním kontrolním orgánem a mezinárodní kontrolní úřady na území Peru nepůsobí.

4. 5. Zemědělská expanze a chudoba jako příčina odlesňování

Migrace zemědělců je příčinou až poloviny odlesněných ploch v Peru. Shortle a Abler (1999) tvrdí, že většina takto migrujících zemědělců by si přála půdu kultivovat a zvýšit výnosnost, ale hlavní překážkou je nedostatek finančních prostředků, proto cyklus odlesnění, degradace půdy a nového odlesnění se stále opakuje.

Pokles výnosů z půdy získané odlesněním pralesa klesá během 3 až 7 let o 75 %. (Zwane 2002) Dle International Timber Tropical Organization (2003) je hlavní příčinou nelegální těžby chudoba, protože pro chudé rodiny je těžba dřeva jednou z mála možností jak vydělat alespoň minimum peněz na živobytí. Na základě případové studie z Kostariky o vztahu mezi chudobou a mírou odlesňování referuje Kerr a kol. (2004), že v chudobou více postižených venkovských oblastech docházelo k odlesňování intenzivněji než v oblastech s vyšší životní úrovní. Proto vyvozujeme závěr, že chudoba a nízké příjmy obecně zapříčiňují v tropických regionech intenzivní odlesňování.

5. Dopady odlesňování na místní komunity

Narušování a úbytek pralesa postihuje nejvíce domorodé kmeny žijící v částečné nebo úplné izolaci, které obývají pralesní oblasti Peru již po tisíciletí. Dle Napolitano a Ryansa (2007) odlesňování Amazonie ohrožuje domorodé komunity zejména

- vzrůstající mírou úmrtnosti v důsledku infekčních onemocnění
- opouštěním pralesních enkláv a odchodem do nenarušených lokalit
- zánikem pralesních etnik a vymizením jejich jedinečného souboru znalostí

5. 1. Šíření infekčních onemocnění

Postupující odlesňování představuje v Peru, ale i v jiných zemích, které jsou domovem pralesních indiánů, přímé ohrožení v podobě infekčních onemocnění. Příčinou není samotné kácení pralesa, ale příchod zaměstnanců těžebních společností a kočovných zemědělců způsobuje přenašeči nejrůznějších chorob. K podmanění domorodých národů značně přispěly choroby importované z Evropy v kombinaci s odlišným imunitním systémem, na jejichž následky zemřelo v průběhu uplynulých pěti set let několik milionů původních obyvatel. (Dobyns 1993)

Dnes se infekce šíří spolu s příchodem zaměstnanců těžařských společností a nových osadníků s jejich domestikovanými hospodářskými zvířaty, která jsou významnými přenašeči mnoha patogenů.

Množství těžebních společností, orientovaných nejen na těžbu dřeva, ale také zlata či fosilních zdrojů energie operuje v teritoriích, kde žijí izolované kmeny. Největší územní expanzi provádí společnosti těžící ropu a zemní plyn. Od roku 2006 byly uděleny koncese na získávání těchto zdrojů z 81 % peruánské Amazonie. (Napolitano a Ryansa 2007) Důsledky vnější infiltrace jsou katastrofální. Napolitano a Ryansa (2007) uvádí, že obvykle po prvním kontaktu s vnějším světem umírá třetina až polovina kmene do pěti let. Následky po onemocněních způsobených kontaktem s vnějším prostředím mohou být příčinou špatného zdravotního stavu i po mnoha letech. I tyto zkušenosti jsou pro mnohé domorodé kmeny důvodem pro setrvávání v dobrovolné izolaci. Na zdravotním stavu domorodých kmenů se podepisuje i znečištění, ke kterému během povrchové těžby dochází. Epstein a Seber (2002)

poukazují na výskyt kožních a dýchacích onemocnění, otravy rtuťí a také případy rakoviny, která však nemusí být v přímé spojitosti s vlivem těžby.

Mimo to s postupně mizejícím pralesem a kontaminací půdy a řek dochází také k dramatickým úbytkům lovné zvěře a ryb. Pro většinu domorodých obyvatel to jsou však jediné potravní zdroje, na kterých závisí jejich obživa. (Epstein a Seber 2002) Z těchto okolností vyplývá i nevyhnutelná ztráta teritorií a nutnost hledat nové území.

5. 2. Odlesňování jako příčina migrace

Se zánikem lesa dochází současně k zániku v něm žijících domorodých kmenů. Po zprůtrhání tradičních vazeb v kmenovém společenstvu odchází mladá generace kmene do měst a asimilují novou kulturu a způsob života. S těmito nevratnými změnami mizí tradičně předávané znalosti o léčivých rostlinách a tradiční medicíně, metody zemědělských postupů uplatňovaných v tropických oblastech či způsoby udržitelného využívání pralesa, které byly aplikovány po tisíce let. Cesta domorodých pralesních obyvatel do měst však pro ně velmi často končí v nejchudších vrstvách městského obyvatelstva, v Peru zvaných *barrios*.

Těžba v peruánské části Amazonie nutí indiánské kmeny žijící v izolaci opouštět svá území, s kterým byly spojeni po mnoho generací. Nejčastěji míří do odlehlých částí pralesa. Nezřídka se stává, že překročí hranice státu a vstoupí na území sousední Brazílie, kde se dostávají do teritorií tamních domorodých indiánů a následně i konfliktů o potravní zdroje. Jose Meirelles, představitel brazilské organizace zabývající se ochranou práv domorodých indiánů (A Fundação Nacional do Índio, FUNAI) uvedl pro agenturu Reuters, že právě těžba mahagonu, zde přezdívaný červené zlato, v oblastech Jurua, Purus a Envira způsobuje migraci domorodých obyvatel. (Mongabay 2008) Peruánští indiáni se tak dostávají mezi mlýnská kola. Na straně jedné se jejich odvěká loviště přeměňují na těžební parcely, pročež odchází hlouběji do pralesa, kde se však dostávají do střetu s jinými nomádsky žijícími kmeny. Z peruánských indiánů se

tak čím dál tím častěji stávají enviromentální uprchlíci ⁷. Bohužel k této problematice neexistují žádná seriózní statistická šetření či průzkumy, proto není možné uvést konkrétní hodnoty o migrujících domorodých obyvatelích z důvodu ohrožení jejich života nebo narušení jejich životního prostoru.

5. 3. Odlesňování jako příčina zániku tradičních znalostí a kultury

V Peru je zaznamenáno nejméně 14 různě početných etnik, které žijí v izolaci nebo ve stavu počátečního nebo sporadického kontaktu s okolní civilizací. Mnozí z nich žijí kočovně v lesnatých oblastech s obtížným přístupem. V minulosti bylo na původní obyvatele Nového světa pohlíženo jako na primitivní a méněcenné bytosti, faktem však je, že tito lidé byli schopni během své kulturní evoluce vytvořit komplexní hospodářské systémy, jejichž principy jsou mezi generacemi předávány ústní formou. Se zánikem amazonských etnik zanikají také soubory velmi cenných poznatků pro záchranu pralesních ekosystémů a jeho druhové rozmanitosti. Vybrané metody, obecně typické pro domorodá etnika Amazonie, podrobněji rozebereme.

5. 3. 1. Agrolesnictví

Tento typ tradičního zemědělského systému má dlouhou tradici u původních osadníků amazonských nížin vzhledem k nevhodnosti půdy ke klasickému obdělávání.

⁷

„Environmentální uprchlíci jsou lidé, kteří byli donuceni dočasně nebo trvale opustit svoje původní bydliště v důsledku významného narušení životního prostředí, které ohrožovalo jejich existenci, anebo vážně ovlivnilo kvalitu jejich života. Jejich země, či oblast ve které žili, už jim nadále nemůže zajistit bezpečné živobytí, a tak se vydávají na cestu za lepšími životními podmínkami.“ (Stojanov 2006)

Archeologické a paleobotanické výzkumy přinesly záznamy o cíleném zintenzivňování rostlinné produkce už v období 10 000 až 8 600 př. n. l. (Miller a Nair 2006) Systém je založen na vzájemné prospěšnosti druhové skladby, kdy jsou do zemědělské produkce zapojeny stromy, což přináší řadu výhod. Zejména v tropických a subtropických oblastech napomáhají vzrostlé dřeviny při zadržování vláhy a zmírňují výpar vody z půdy. Dalším pozitivním efektem je samotná produkce dřeva a plodů. (Padoch a kol. 1985). V současnosti se mnoho institucí zabývá vylepšením metod agrolesnictví a rozšířením jejich využití a aplikací mezi domorodé obyvatele i kolonisty. Důraz je kladen na spoluúčast domorodých obyvatel. Typem agrolesnického způsobu hospodaření je tzv. multistrata.

5. 3. 2. Systémy multistrata

V systémech multistrata využívají domorodé kmeny kombinace více kulturních rostlin, které tak tvoří druhově bohatší ekosystém než konvenční monokulturní pěstování plodin. Často jsou kombinovány jednoleté rostliny, například luštěniny s rychle rostoucími druhy dřevin a ovocné stromy za účelem produkce dřeva a sklizně plodů. (Alegre a kol. 1998; Alegre a kol. 1999) Z ekologického hlediska má takto obhospodařovaná krajina podstatně větší schopnost zadržování uhlíku v podobě biomasy a zvyšuje celkovou různorodost produkce. Využití tohoto systému je zejména pro zemědělce v rozvojových zemích inspirativní, protože tak mohou omezit závislost na jedné plodině a výkyvech cen na trhu. V multistrata systému jsou spolu kombinovány i různé typy stromů. Nejčastěji se jedná o rychle plodící odrůdy jako mango, citrusy, guava a avokádo s pro export určeným keřovým patrem, zde například kávovník či ananasovník a stromy využívanými jako částečný zdroj domácí a zahraniční poptávky po dřevě, od čehož by bylo možné očekávat úbytek nelegálně těženého dřeva. (Chrispeels a Sadava 2003)

Tradiční zemědělské systémy, často v minulosti označované jako primitivní a neproduktivní se nyní těší značnému zájmu vědců a odborníků na udržitelný rozvoj. Intenzivní zemědělská produkce se v oblastech tropů projevila již dříve jako slepá

ulíčka. Globální potřeba přechodu na udržitelné zacházení s přírodními zdroji dostává tradiční zemědělské produkční systémy a znalosti domorodých obyvatel do popředí vědeckého zájmu a stává se cílem mnoha rozvojových projektů v oblastech, které byly zničeny či narušeny působením kolonialistů minulých i současných.⁸ (Padoch a kol. 1985) Stále velmi rozšířené žďárové migrační zemědělství je právě v tropických oblastech jednou z hlavních příčin odlesnění. Tropické lesy jsou charakteristické rychlým cyklickým pohybem živin, z nichž většina je uložena v podobě biomasy a k ukládání humusu a živin pod zem dochází ve velmi omezené míře. Po odstranění vegetačního pokryvu pak vlivem vysokých úhrnů srážek dochází k rychlému vyplavení v půdě obsažených živin. Tropické půdy jsou proto na živiny chudé a udržitelnost monokulturního zemědělství je na tropických půdách v řádech 2 - 5 let. Farmáři jsou tak v krátkých periodách nuceni opustit již degradovanou půdu a kultivovat nová území pralesa.

5. 4. Vybrané amazonské kmeny žijící v částečné nebo úplné izolaci a jejich situace

Počet zcela izolovaně žijících kmenů nebo kmenů, u kterých proběhl počáteční či sporadický kontakt s okolní civilizací je v Peru odhadován na patnáct. U většiny z nich se odhaduje příslušnost k jazykové rodině Pano. Jednotlivá etnika se od sebe často liší teritoriem, které obývají, způsobem života nebo životní filosofií. (IWGIA nedatováno; Castillo 2004) Pro některé kmeny byly zřízeny chráněné rezervace, ale i přes toto opatření na těchto území operují těžbařské společnosti.

⁸ V Peru běží několik velmi slibných experimentálních projektů. Příkladem může být Integral Community Family Gardens (HIFCO), který kombinuje západní pěstitelské metody s tradičními pralesními zahradními technikami indiánů. (Miller a Nair 2006)

Myšlenkou tohoto projektu je udržovat druhovou rozmanitost lesních společenstev a zároveň zvýšit hospodářskou produkci potravin.

Metodou zásakových pásů postupuje na více ziskové úrovni Yanesha Forestry Cooperative projekt v Palacazu Halley, Peru. Tento systém zabráňuje půdní erozi, povrchovým odtokům srážek, zlepšuje mikroklima dané oblasti a zaručuje udržitelnou produkci mezi jednotlivými pásy vegetace. (Shelton a Wali 1993).

5. 4. 1. Kmeny Tagaeri a Taromenane

Oba kmeny žijí na severu země v blízkosti hranic s Ekvádorem, kde pro ně nebylo vyhrazeno žádné chráněné území, naopak stát vydal koncese na těžbu ropy a byly zahájeny průzkumné vrty v domorodých teritoriích, ale je zde plánována teritoriální rezervace Napo Tigre. Na území těchto kmenů operuje těžební společnosti Repsol, Petrobrass a Burlington. (Napolitano a Ryan 2007) Pokud situace zůstane beze změny, dá se předpokládat, že tyto aktivity postupně vypudí oba kmeny do sousedního Ekvádoru, kde byla vytvořena rezervace pro kmen Huarani (Waorani) a střet kmenů vyvolá teritoriální boje.

5. 4. 2. Nemoshbo a Matsés

Jedná se o nikdy nekontaktované kmeny, jenž pravděpodobně žijí poblíž severovýchodní hranice s Brazílií. Území jejich pravděpodobného výskytu je překryto ropnou těžební parcelou, na které vyvíjí své aktivity společnost Harken. (Napolitano a Ryan 2007) O kmenech existuje pouze minimum informací. U kmene Matsés se pravděpodobně jedná o kmenovou přízeň s ekvádorským kmenem Huaorani. Mezietská asociace peruánské Amazonie (*Asociación Interétnica de la Selva Peruana, AIDSEP*) požaduje po státu, aby sever amazonského přítoku Yavarí Mirim, kde se podle organizace AIDSEP kmen vyskytuje, byl vyhlášen státní rezervací. Tyto požadavky jsou zatím ignorovány.

5. 4. 3. Cabellos Largos

Nedávno zveřejněné fotografie tohoto kmene potvrdily jeho existenci, jenž byla zpochybňována prezidentem Alanem Garcíou a peruánskou petrochemickou společností PerúPetro. (*viz. příloha 3 a., b.*) (Panton B: 2008) Tento průkazný materiál je důvodem proč AIDSEP a další nevládní organizace požadují vytvoření rezervace Yavarí-Tapiche, která by chránila jak nově zdokumentovaný kmen tak kočovně žijící kmen Matsés.

5. 4. 4. Isconahua

O kmenu patřícímu do jazykové skupiny Pano již existovaly zmínky od roku 1959, kdy došlo k prvními kontaktu s misionáři, kteří s kmenem pracovali po jeden rok na etnografické studii. Výskyt kmenu čítajícího 80 členů je lokalizován do oblasti horního toku řek Utiquinia a Abujao. Na nátlak AIDSESEP byla roku 1998 vytvořena rezervace Isconahua o rozloze 275 665 hektarů. (Panton A: 2008) Antropologický výzkum z let 2004-2005 ukázal, že kmen byl nucen emigrovat do Brazílie díky sílícímu narušování ze strany těžařských firem. Kmen měl v roce 2004 160 členů. (Ethnologue 2005) Následně došlo k zahrnutí celé oblasti do těžebního bloku 138 (*viz příloh č. 1*) a těžební koncese byly prodány společnosti Pacific Rubiales Energy.

5. 4. 5. Murunahua

V roce 1996 došlo ke kontaktu tohoto kmene s nelegálně těžícími dřevorubci, v následujících letech vymřela téměř polovina kmene. (Tabja 2008) V roce 1997 se AIDSESEP zasadila o vznik rezervace Murunahua (4 820 km²) v provincii Ucayali. (Panton A: 2008) I přes vyhlášení rezervace probíhala i nadále nelegální těžba a také nelegální výstavba silnice vedoucí skrze rezervaci Murunahua. Za celou věcí stála peruánská dřevařská společnost Forestal Venao. Masivní odlesnění chráněného území tehdy způsobilo mezinárodní pobouření a dokonce vyvolalo i oficiální kritiku Brazílského institutu životního prostředí a obnovitelných zdrojů (*Instituto Brasileiro do Meio Ambiente e dos Recursos Naturais Renováveis, IBAMA*). Celkem bylo zdevastováno 60 % rezervace.

Obrázek č. 2: Mapa výskytu vybraných kmenů žijících v dobrovolné izolaci. Převzato a upraveno z: (Panton A: 2008)

6. Ekonomické a politické nástroje k dosažení udržitelného rozvoje

Ekonomický rozvoj v dlouhodobém horizontu je zpravidla postaven na přírodním bohatství a strategické poloze dané země a národa. Z hlediska strategií uplatňovaných

při přechodu na udržitelný rozvoj se velmi odlišují průmyslové země od zemí chudého jihu.

U rozvinutých zemí je nejdůležitější efektivnější využívání surovin a energie a snižování znečištění a produkce skleníkových plynů, čehož je možno dosáhnout především inovacemi ve výrobní sféře, revitalizací krajiny a využíváním obnovitelných zdrojů energie. Mnoho rozvojových zemí s málo rozvinutým těžkým průmyslem a velkým podílem zachovalých ekosystémů, mezi které se řadí i Peru, by měla hlavní úsilí zaměřit na ochranu těchto cenných území a komunit, které již po tisíciletí dokáží hospodařit s jejich přírodními zdroji a zabezpečují tak zachování biodiverzity, ochranu půdy a vody a v poslední době čím dál důležitější zadržování skleníkových plynů v ekosystému deštných lesů. Náklady způsobené narušováním a degradací životního prostředí jsou vyjádřeny poklesem o 3,9 % HDP ročně, z toho odlesňování způsobuje roční pokles HDP o 0,6 %. (Larsen a Strukova 2006) Důvodem je především snižující se produktivita ekonomiky, nárůst úmrtnosti a vyšší počet nemocných.

Proto je v této kapitole kladen důraz na ekonomické a politické nástroje vedoucí k udržitelnému managementu přírodních zdrojů Peru, které jsou v přímé či nepřímé spojitosti s kvalitou života domorodých indiánských komunit obývajících Amazonii.

6. 1. Ekonomické nástroje pro dosažení udržitelného rozvoje a nejvýznamnější donoři

Index lidského rozvoje Peru byl v roce 2008 0,773, což zemi řadí do kategorie středně rozvinutých zemí na 87. místo ze 177 hodnocených států. (UN Development Report 2007/2008) Peru je příjemcem zahraniční rozvojové pomoci jak bilaterální tak multilaterální. Mezi nejvýznamnější partnery v oblasti rozvoje patří Spojené státy americké, které svou pomoc poskytují prostřednictvím Americké agentury pro

mezinárodní rozvoj (U.S. Agency for International Development, USAID) a Evropské unie prostřednictvím Generálního ředitelství Evropské komise pro vnější vztahy (Directorate General RELEX). Dalšími významnými poskytovateli bilaterální pomoci jsou Kanadská agentura pro mezinárodní rozvoj (Canadian International Development Agency, CIDA) a Japonská vládní agentura na podporu obchodu a investic (Japan External Trade Organization, JETRO). (Country Strategy Paper 2002-2006 nedatováno) Hlavními poskytovateli multilaterální pomoci jsou Světová banka, Mezoamerická rozvojová banka a Andská rozvojová korporace (Corporación Andina de Fomento, CAF). Tyto mezinárodní organizace poskytují Peru dlouhodobé úvěry především za účelem podpory strukturálních reforem. (Peru - Country Strategy Paper 2002-2006)

V následující kapitole se především budeme věnovat prvním uvedeným a nejvýznamnějším poskytovatelům zahraniční rozvojové spolupráce.

6. 1. 1. Rozvojové aktivity Spojených států amerických v oblasti životního prostředí

Na základě *Foreign Assistance Act* (FAA), schváleného roku 1961 vznikla Americká agentura pro mezinárodní rozvoj. Hlavním úsilím USAID v oblasti životního prostředí Peru s důrazem na biologickou rozmanitost peruánské Amazonie je zlepšování vládních strategií a vytváření vhodného prostředí pro vznik vládních i nevládních institucí, jejichž hlavní činnost by vedla k udržitelnému lesnímu managementu a ochraně biologické rozmanitosti. USAID finančně podporuje především ty aktivity, které vedou k příznivějšímu politicko-legislativnímu prostředí, ve kterém bude možno podporovat jednotlivé regionální správy. Důraz je kladen zejména na udržitelné lesnictví, ochranu biologické rozmanitosti a eliminaci průmyslového znečištění životního prostředí a s tím spojených negativních dopadů na zdraví obyvatelstva. USAID podporuje také udržitelný způsob hospodaření se zdroji přírodního bohatství.

Financování sektoru životního prostředí Peru ze strany USAID činilo v roce 2005 4,549 milionů USD, o rok později byl však zaznamenán propad o 1,285 milionů dolarů. Ve fiskálním roce 2007 bylo do tohoto programu uvolněno 3,070 milionů (Data Sheet Peru 527 – 012; USAID/Peru Strategy 2008) Celková výše rozvojové spolupráce poskytnutá Peru ze

strany Spojených států dosáhla v roce 2005 165,47 milionů dolarů a v roce 2006 148,55 milionů dolarů. (Veillette a kol. 2006)

6. 1. 1. 1. Ochrana peruánské Amazonie

V rámci rozvojové pomoci, která je soustředěna na ochranu peruánské Amazonie, byly s Peru uzavřeny dvě tzv. Ujednání o dlužích za přírodu (Tropical Forest Conservation Act, TFCA). Toto ujednání bylo uzavřeno ještě s dalšími jedenácti zeměmi a všechny se týkají pohledávek vůči USA, které budou touto formou odpuštěny a použity na ochranu lesů a korálových útesů.

Jádrem prvního ujednání s Peru (TFCA I) je použití dlužné částky na financování projektů na ochranu tropického pralesa. Druhé ujednání (TFCA II) se týká taktéž pohledávky, která bude použita obdobným způsobem a Peru z ní bude čerpat v příštích sedmi letech finance na ochranu tropického pralesa v jihozápadní oblasti Amazonie a na subtropické lesy v pohoří centrálních And. (USAID – TFCA 2009) Předmětem ujednání s Peru je celkem 25 milionů dolarů. (Voa 2008) V oblasti udržitelného lesnictví je pozornost rozvojové pomoci USA zaměřena na kontrolované vydávání koncesí, omezování nelegální těžby a rozšiřování certifikace lesů. (viz. kapitola 6. 1. 4.)

Americká agentura pro mezinárodní rozvoj často své projekty realizuje ve spolupráci s profilovanými místními či zahraničními organizacemi. Příkladem takovéto spolupráce je v současné době probíhající projekt Certifikace a rozvoje lesních podniků v peruánské Amazonii (Certification and Development of Forest Enterprises in the Peruvian Amazon: A Civil Society – Public – Private Alliance ⁹) Na projektu se dále podílí World Wildlife Fund a Forest Stewardship Council. Cílem projektu je podpořit zodpovědné a trvale udržitelné lesní hospodářství, ze kterého budou mít užitek především místní obyvatelé a podniky.

6. 1. 2. Rozvojová pomoc Evropské unie Peru

⁹ USAID Progress Report Certification and Development of Forest Enterprises in the Peruvian Amazon: A Civil Society – Public – Private Alliance Dostupné z WWW: < http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PDACN005.pdf >

Vztahy mezi Andskými státy a Evropskou unií jsou obecně založeny na Dohodě o spolupráci z roku 1993, která prohlubuje a zintenzivňuje rozvojovou spolupráci a zlepšuje prostředí pro investice. Dohoda vstoupila v platnost 1. 5. 1998 a tak nahradila Andskou smlouvu o obchodní a ekonomické spolupráci z roku 1983. (European Commission 2007)

V případě Peru je právní základ spolupráce Evropské unie a Peru je obsažen v Rámci pro poskytování pomoci Evropské komise. Rámec se opírá o Regulace ALA (443/92), které jsou určeny pro země Latinské Ameriky a Asie. (European Commission 2007) Regulace zdůrazňuje význam podporování lidských práv a procesu demokratizace, liberalizace obchodu a posilování kulturního rozměru vzájemného politického dialogu. (Evaluation of ALA Regulation 2002)

Evropská unie je největším poskytovatelem rozvojové pomoci v Latinské Americe. Evropská Komise poskytuje podporu do Latinskoamerického regionu na základě Nástroje pro rozvojovou spolupráci, který vstoupil v platnost v lednu 2007. Spolupráce je především zaměřena na udržitelný rozvoj, sociální soudržnost a vysokoškolské vzdělávání. Rozvojová spolupráce je prováděna v podobě programů pro sedmáct jednotlivých zemí Latinské Ameriky a regionální skupiny Jihoamerického společného trhu (*Mercado Común del Sur, MERCOSUR*) Andské společenství a Střední Ameriku). (Auswärtiges Amt 2009)

Mezi lety 1990 a 2001 bylo poskytnuto z evropských fondů rozvojové spolupráce 276 milionů eur. (Peru Strategy Paper 2002-2006) Peru tak bylo v tomto sledovaném období třetím největším příjemcem evropské pomoci ze zemí Latinské Ameriky. Největšími dárci rozvojové pomoci v Peru jsou Španělsko, Nizozemí a Německo, které se v sektoru životního prostředí zaměřuje na právní postavení a rozvojové příležitosti domorodého obyvatelstva Latinské Ameriky. (Federal Ministry for Economic Cooperation and Development 2006) Příspěvky výše jmenovaných zemí tvoří 86,8 % celkového objemu financí poskytovaných EU do Peru. Na období 2007-2013 je vyčleněno 2,69 miliard eur. (European Commission 2007)

6. 1. 2. 1. Významné bilaterální smlouvy mezi EU a Peru

V období 2002- 2006 byla rozvojová pomoc EU vedena na základě Strategického dokumentu pro Peru (*Peru Strategy Paper 2002-2006*). Projekty, které se týkaly životního prostředí musely být v souladu s 6. akčním programem životního prostředí EU (6EAP, 2002-2011), který definuje prioritní okruhy činnosti. Mezi ně patřila i ochrana lesů a udržitelné lesní hospodářství v Andském regionu. (*Peru Strategy Paper 2002-2006*)

Současným platným dokumentem Evropské komise upravující vztahy obou regionů je Strategický dokument pro Peru na období 2007 – 2013 (*Country Strategy Paper 2007-2013*). Dokument zdůrazňuje důležitost podpory modernizace státu a posilování státní správy. Je zde vyjádřena podpora politiky EU vzhledem k právům domorodých komunit Peru a ochrana jejich životního prostředí. Pozornost je věnována také podpoře sociální soudržnosti, zejména skrze rozvoj měst a venkovských oblastí. Ve strategii jsou zakomponovány i metody alternativního zemědělského rozvoje. (*European Commission 2007*) Politika EU ve vztahu k domorodému obyvatelstvu v dokumentu Peru- EU Strategy Paper 2007 -2013 popisuje svůj záměr zlepšit kvalifikaci domorodého obyvatelstva a žen ve venkovských oblastech s cílem posílit jejich konkurenceschopnost a zvýšit míru produkce.

6. 1. 2. 2. Příklady realizovaných projektů

Nejvýznamnější projektovou činností Evropské unie v Peru byl projekt Udržitelného managementu přírodních zdrojů v provincii Tahuamanu (Madre de Dios) 2002-2007 ¹⁰. Náplní projektu je zejména podpora modelu udržitelného využívání a nakládání s přírodními zdroji peruánské Amazonie a posilování soudržnosti místních komunit, kterým jsou předávány technické postupy a materiální podpora. Partnerem projektu byla peruánská nadace pro ochranu přírody Peru (Fundación Peruana para la Conservación de la Naturaleza, ProNaturaleza)

Druhým příkladem projektu zaměřeného na ochranu biodiverzity a domorodého obyvatelstva Peru byl plán Podpory rozvoje domorodých komunit v peruánské Amazonii ⁹. Projekt byl realizován v období 2001-2004 v provincii Tambopata na jihu Peru. Cílem tohoto projektu bylo posílit vzájemnou spolupráci mezi místními

¹⁰ CESVI Sustainable development in Upper Tambopata. [online]. Dostupné z WWW: < http://www.cesvi.eu/?pagina=pagina_generica.php&id=695#Sustainable%20Development%20in%20the%20Upper%20Tambopata >

organizacemi a domorodými komunitami v zájmu ochrany národního parku Bahuaj-Sonene. Partnery projektu na straně Peru byli UNSAAC (University Department of Natural Science and Environment) a Fenamad (Madre de Dios natives Federation).

6. 1. 3. Fondy Peru financující ochranu životního prostředí

Ačkoliv většina prostředků na ochranu biodiverzity pochází ze zahraničních zdrojů, Peru alokovalo část svého rozpočtu na projekty zabývající se ochranou životního prostředí.

Americký fond Peru (Fondo de las Américas Perú, FONDAM)

Fond byl vytvořen Kongresem Peru roku 1997 na základě zákona číslo 26793. Fond slouží k financování projektů a programů spojených s životním prostředím, ochranou dětského zdraví a udržitelným rozvojem. Podporuje veřejné i soukromé investice, programovou a projektovou činnost vedoucí k udržitelnému rozvoji. (Ministerio del Ambiente 2009) Fond je financován prostřednictvím pohledávek USA v Peru. V současné době je díky fondu vedeno 163 environmentálně zaměřených projektů. (Fondo de las Américas Perú 2004) Fond přispěl k vytvoření dvou chráněných území, Lamas a Picota, v amazonské oblasti provincie San Martín.

Národní fond pro chráněná území (Perú Fondo Nacional para Áreas Naturales Protegidas por el Estado, PROFONANPE)

O vznik fondu se významně zasadil Global Environmental Facility (GEF). Fond vznikl roku 1992 za účelem podpory ochrany a správy chráněných území v Peru. Fond je v současnosti jedním z nejvýznamnějších finančních nástrojů na ochranu biologické rozmanitosti, který poskytuje dlouhodobé finanční příspěvky. Správní radě fondu předsedá zástupce Ministerstva životního prostředí. Fond je významným zdrojem pro financování Státního systému chráněných území SINANPE (El Sistema Nacional de Áreas Naturales Protegidas por el Estado).

Příkladem financování fondu může být projekt Management chráněných oblastí v peruánské Amazonii prostřednictvím domorodých komunit „Indigenous Management of Protected Areas in the Peruvian Amazon Project- PIMA“¹¹.

6. 1. 4. Ochrana lesů systémem FSC

Kromě těchto institucionalizovaných ekonomických nástrojů sloužící k ochraně přírody existují i tržní mechanismy podporující udržitelné lesnictví. Příkladem může být systém lesní certifikace, který slouží k identifikování dlouhodobě udržitelné správy lesů. Mechanismus je založen na dlouhodobém sledování způsobu hospodaření v konkrétním lesním celku, který v případě splnění všech předepsaných atributů umožňuje zakoupit mezinárodně platný certifikát, na jehož základě nese certifikované dřevo a jiné produkty značku, která garantuje dodržení stanovených, přírodě blízkých principů a kritérií.¹²

Často vychází z iniciativy občanské společnosti, podnikatelské sféry a vlády. Ochrana takto spravovaných území bývá často efektivnější, protože se jedná o mezinárodně fungující systémy ochrany, které jsou nositeli i určité mezinárodně uznávané obchodní značky a kontrola dodržování zásad je prováděna nezávisle.

Jedním z nejrozšířenějších metod aplikovaných na lesnictví a produkty ze dřeva je systém FSC (Forest Stewardship Council). FSC je nevládní neziskovou organizací působící ve více než padesáti zemích světa, byla založena roku 1993 v návaznosti na Konferenci o trvale udržitelném rozvoji, známé jako Summit o Zemi, který se konal v brazilském Rio de Janeiru. Klíčovou myšlenkou je podpory zodpovědného a udržitelného hospodaření ve světových lesích. Hlavním motivem vedoucím ke vzniku FSC bylo postupující globální odlesňování a celkové nešetrné zacházení s lesními ekosystémy. Principem celého systému

11

PROFONANPE Indigenous Management of Protected Areas in the Peruvian Amazon Project- PIMA [online]. Dostupné z WWW: <http://www.profonanpe.org.pe/proyectos0216_eng.html>

¹² Certifikát FSC například zaručuje, že

- les, ze kterého dřevo či produkty z něj vyrobené pochází, byl kácen pouze do té míry, aby byla zaručena jeho přirozená regenerace
- ekosystémové funkce lesa jsou zachovány a použití chemikálií je minimalizováno
- domorodým obyvatelům je nadále umožněno čerpat lesní zdroje bez omezení a jejich práva a zájmy jsou chráněny (Forest Stewardship Council 1996)

je poskytování ochranné známky na lesy, dřevo či produkty z něj vyrobené dle vytvořených principů a kritérií, která jednají v zájmu zachování sociálních vazeb, kulturních a duchovních hodnot a ekologických i ekonomických potřeb příštích generací. V roce 2007 tak téměř devět milionů hektarů peruánské Amazonie bylo spravováno dle zásad udržitelného hospodaření a obrat za prodej certifikovaného dřeva přesáhl 5 milionů USD, což zároveň představuje cca 400 nových pracovních míst. (USAID 2008)

6. 1. 4. 1. Lesní certifikace FSC v Peru

Čtyři roky po založení FSC v kanadském Torontu vznikají v roce 1997 v Peru první dobrovolné pracovní skupiny pro rozvoj a podporu lesní certifikace peruánských lesů, v roce 2001 byla peruánská iniciativa autorizována ze strany vedení FSC. (Certificación Forestal Perú nedatováno) Do procesu certifikace peruánských lesů jsou zapojeny i organizace, které se nezabývají výhradně udržitelným lesním hospodářstvím. Z těch nejznámějších jmenujme Komisy pro podporu peruánského exportu a cestovního ruchu (Comisión de Promoción del Perú para la Exportación y el Turismo, PROMPERU), Státní institut přírodních zdrojů (El Instituto Nacional de Recursos Naturales, INRENA) nebo Světový fond na ochranu přírody (World Wildlife Fund, WWF). Nárůst certifikované plochy se rok od roku zvětšuje. V loňském roce tvořila certifikovaná lesní plocha v Peru 661 6,7 km² a v březnu 2009 bylo standardy FSC již pokryto 674 7,1 km² lesů. (Forest Stewardship Council 2008)

6. 1. 5. Fair Trade

Perspektivním ekonomickým nástrojem pro farmáře a řemeslníky v rozvojových zemích je tzv. systém Fair Trade. Principem obchodu Fair Trade je garance poskytnutí výkupních cen, které budou pokrývat výrobní náklady a zajistí producentům dostatečné finanční ohodnocení, které je většinou vyšší než by jednotlivý producent obdržel od běžných velkoodběratelů, kteří tyto komodity obchodují na světových trzích. To je mnohdy umožněno sdružováním drobných producentů, kteří dohromady vlastní

zpracovatelské kapacity a přímo dodávají finálním zpracovatelům a distributorům své produkty. Část výnosů z prodeje je investována zpět do rozvoje komunity (zpracovatelské kapacity, inovace, vzdělávání). Všechny spojovací články Fair Trade systému musí splňovat etický kodex obchodování Fair Trade. Fair Trade produkty jsou vyráběny ekologicky čistými výrobními postupy zpravidla bez použití chemických postřiků či hnojiv. Počet chráněných družstev v Peru rok od roku narůstá. Vzhledem k nedostatku souhrnných dat a statistických šetření, uvádíme pouze příklad vývoje na nevládní neziskové organizaci TransFair USA¹³, která je členem Mezinárodní organizace pro označování Fair Trade (Fairtrade Labelling Organizations International, FLO) a certifikuje výrobní družstva či jednotlivé farmáře.

Jedním z nejrychleji rostoucím odvětvím Fair Trade v Peru je export kávy do Spojených států amerických. Strmý nárůst od roku 2003, kdy export kávy všech družstev zapojených v TransFair USA vzrostl v roce 2003 z 7 672 tun na 48 743 tun v roce 2008. (TransFair USA 2006; 2008) To poukazuje na zájem ze strany spotřebitelů i producentů a úspěšnost této obchodní strategie. Spolu s produkcí vzrůstá i počet farmářů začleněných do chráněných výrobních družstev a dílen. V roce 2007 zastřešovala organizace TransFair USA 39 družstev, která dodávají Fair produkty na trh USA, o rok později počet vzrostl na 55. Celkový počet producentů peruánské Fair Trade kávy byl roku 2007 jen v organizaci TransFair USA 31 991. Vzhledem k současné globální ekonomické recesi je pokles ročních obrátů nasnadě. Otázkou zůstává jak se na prodeji Fair Trade výrobků projeví chování spotřebitelů. Přesto lze konstatovat, že význam Fair Trade pro zajištění udržitelného rozvoje domorodých komunit v Peru je na vzestupu.

6. 2. Politické nástroje k dosažení udržitelného rozvoje

¹³ Trans Fair USA je jednou z dvaceti členských nevládních organizací mezinárodní platformy Fair Trade Labeling Organization. Dostupné z WWW: <<http://www.transfairusa.org/content/about/aboutus.php>>

Politické nástroje v kontextu udržitelného managementu oblasti tropů chápeme jako legislativně zaštitěné kroky, vedoucí k ochraně nenahraditelných přírodních statků, které představují tropické ekosystémy včetně v nich žijících domorodých kmenů. Peru v zájmu ochrany lesů a jejich obyvatel ratifikovalo Mezinárodní dohodu o tropickém dřevě z roku 1994, která v Peru vstoupila v platnost roku 1995 (Resolución Legislativa N° 26515 Convenio Internacional de las Maderas Tropicales). (Peru Country Strategy Paper 2002-2006; INEI 2000) Dohoda zajišťuje spolupráci mezi producenty a spotřebiteli tropického dřeva, přičemž je kladen důraz a udržitelné využívání těchto přírodních zdrojů, zajištění jejich obnovy a uchování genofondu v místě produkce.

Ve stejném roce přistoupilo Peru k přijetí Úmluvy 169 Mezinárodní organizace práce o domorodých a kmenových národech (ILO Convention 169 on Indigenous and Tribal Peoples), která se stala významným milníkem pro domorodé obyvatelstvo Peru. Úmluva poukázala na potřebu právního nároku na půdu, která je nezbytným faktorem podmiňující přežití domorodých národů a jejich kultury.

6. 2. 1. Legislativní ochrana životního prostředí v Peru

Prvním významným politickým nástrojem na ochranu přírody Peru se stal v roce 1990 Zákon o životním prostředí a přírodních zdrojích číslo 613 (Código del Medio Ambiente y Los Recursos Naturales. Decreto Legislativo N° 613, 1990) je hlavním legislativním opatřením chránící přírodní bohatství a druhovou rozmanitost Peru. (Latin Laws 1997) V zákonu je obsažen i článek číslo 54 uznávající vlastnické právo a nárok domorodého obyvatelstva a venkovských osadníků na pozemky, jež trvale obývají. V článku 74 je uvedena zákonná povinnost odškodnění výše uvedených obyvatel při získávání energetických zdrojů pokud dojde k narušení jejich území. (OAS 1990) Zákonu z roku 1975 o lesích a ochraně přírody číslo 21147 (Decreto Ley 21147, Ley Forestal y de Fauna Silvestre) omezuje využívání lesních zdrojů v kmenových územích a zisky z nich plynoucí, zejména těžbu dřeva, výhradně na domorodé obyvatelstvo. (Gray a kol. 1997)

V roce 1997 byl přijat zákon na ochranu chráněných území (Aeas Naturales Protegidas: Ley de Areas Naturales Protegidas: Ley N° 26834). Zákon zmiňuje v odstavci číslo 10 a 31 potřebu chránit domorodé obyvatelstvo a jejich přirozený způsob života.

Z téhož roku pochází i zákon o uchovávání a udržitelném využívání biologické rozmanitosti (Ley sobre la Conservacion y Aprovechamiento Sostenible de la Diversidad Biologica. N° 26839 1997). (Latin Laws 2009) V zájmu ochranu životního prostředí byl v Peru přijat Státní systém řízení ochrany životního prostředí a v roce 2005 byl schválen Obecný zákon o životním prostředí (General Environment Law 28611/2005). (European Commission 2007)

6. 2. 1. 1. Ministerstvo životního prostředí Peru

Až do roku 2008 v Peru neexistovalo Ministerstvo životního prostředí. Ministerio del Ambiente, MINAM oficiálně vzniklo v roce 2008 na základě Zákona o vzniku, organizaci a funkci Ministerstva životního prostředí číslo 1013. MINAM tak nahradilo dřívější Národní výbor pro životní prostředí (Concejo Nacional del Ambiente, CONAM). (IBRD 2009) Ministerstvo se skládá ze Sekce pro management životního prostředí a Sekce pro rozvoj přírodních zdrojů, která má mimo jiné odpovědnost za ochranu lesů a uchovávání biologické rozmanitosti. V úzké spolupráci s Ministerstvem životního prostředí funguje Institut pro výzkum peruánské Amazonie (Instituto de Investigaciones de la Amazonía Peruana, IIAP) Práce Institutu je zaměřena na prosazování udržitelných metod rozvoje v Amazonii, ochranu přírodních zdrojů a zlepšování kvality života obyvatel žijících v amazonské části Peru. Významnou aplikací legislativy životního prostředí je zejména zřizování chráněných území (viz. kapitola 6. 2. 1. 2.) Finanční výdaje sektoru životního prostředí se strany samotného státu byly v minulých zcela neadekvátní ku ztrátám způsobených pleněním přírodního bohatství. Mezi lety 1999 až 2005 byl průměrný roční rozpočet 0,001 % HDP. (IBRD 2009) Rozpočet MINAM na letošní rok 2009 činí 11,6 milionů USD. Pro srovnání, rozpočet Operačního programu životního prostředí ČR byl v roce 2007 4,9 miliard korun, což je přibližně 272 milionů dolarů. (OPŽP 2008)

6. 2. 1. 2. Chráněná území Peru

Lesní území, která jsou pod dozorem státních institucí jsou obzvláště významná pro ochranu lesních ekosystémů a biologické rozmanitosti. Rozšiřování takto chráněných území je omezeno nedostatkem veřejných financí, které jsou limitujícím faktorem ochrany před nadnárodními těžebními společnostmi či expandujícími přistěhovalými zemědělci.

Velmi znepokojivým faktem je také postupné snižování jak rozpočtu rozvojových zemí tak zahraniční rozvojové pomoci určené na ochranu biologicky významných lesů. Pokles financování z multilaterálních fondů je značný. Od roku 1995 došlo ke snížení z 2 miliard USD na 1 miliardu USD v roce 2001. (Molnar, Scherr a Khare 2004) Tyto faktory silně ovlivňují možnosti a efektivitu dozoru nad spravovanými územími stejně tak jako zabraňují rozšiřování stávajících chráněných krajinných celků.

Na základě Zákona na ochranu chráněných území z roku 1997 (Areas Naturales Protegidas: Ley de Areas Naturales Protegidas: Ley N° 26834) (viz. kapitola 6.2.1.) byl vytvořen již zmiňovaný systém SINANPE, na kterém je postavena státní politika chráněných území. Jeho hlavním posláním je ochrana a tvorba druhově významných stanovišť a podpora udržitelného rozvoje, který zajistí i ekonomické benefity obyvatelům Peru. SINANPE je řízeno Státním institutem přírodních zdrojů (Instituto Nacional de Recursos Naturales, INRENA), který spadá pod Ministerstvo zemědělství.

V současné době zahrnuje SINANPE 63 chráněných území, která pokrývají 14,80 % státní rozlohy. (INRENA 2009) Pro nedostatek financí v sektoru životního prostředí je však ochrana těchto území pouze formální. (Tolmos a Elgegren 2009) Neuspokojivý stav je možno demonstrovat na příkladu vývoje chráněných území, kdy od roku 2001 došlo k nárůstu ploch pod vládní ochranou o pouhé 0,5 %. (INEI 2007)

Nejvýraznějšími problémy, které brání plánovanému vzniku chráněných území v Peru je fakt, že země je postižena rychlou degradací úrodné půdy a pronikání osadníků do dosud neobydlených částí Amazonie narůstajícím tempem narušuje souvislé lesní celky. Druhým faktorem je malý okamžitý profit z chráněných území, kdy stát (zatím) dává přednost rychlým příjmům z těžařských koncesí. (O`Neill G. a kol. 2001) Během posledních několika let přistoupilo Peru k řadě významných kroků v zájmu zachování své nesmírně bohaté druhové rozmanitosti.

6. 2. 2. Legislativní ochrana kmenových území domorodého obyvatelstva Peru

Zákon o domorodém obyvatelstvu z roku 1974 číslo 22175 umožňuje vytvoření chráněného kmenového území pro domorodé kmeny žijící v dobrovolné izolaci zaručuje nezcizitelné právo na teritoria bezprostředně obývaného prostoru jako jsou například vesnice či jiná domorodá obydlí. (Hierro a kol. 1998) Zákon prohlašuje tyto pozemky za nezcizitelné, nezrušitelné a zakazuje pozemky domorodého obyvatelstva překrývat jinými tituly, které by jakkoliv omezovali jejich pravomoci. Zákon je však do dnešní doby v procesu implementace především z důvodů komplikovaného byrokratického postupu, k uzákonění takového domorodého teritoria je zapotřebí vykonat nejméně dvacet šest různých úředních kroků. (Hierro a kol. 1998)

Po roce 1993 za vlády Alberto Kenya Fujimoriho, kdy byla přijata nová ústava, však došlo ke změně a omezení zákona. Domorodému obyvatelstvu poté zůstalo pouze právo na nezcizitelnost jejich území. Nová ústava také umožňovala státu neomezeně využívat a poskytovat veřejné pozemky. V roce 1995 však vstoupil v platnost Pozemkový zákon číslo 26505 (Ley de Tierras, N° 26505), jenž uzákonil nárok venkovského a domorodého obyvatelstva na jejich půdu. (CEPES 2009)

6. 2. 3. Dohoda o volném obchodu mezi USA a Peru

Bilaterální jednání o volném obchodu mezi oběma obchodními partnery započal na sklonku své funkce bývalý prezident Alejandro Toledo. Politika, kterou zastává nynější prezident Alan García navazuje na jeho předchůdce a obhajuje zpřístupňování dalších částí pralesa pro těžbu přírodního bohatství v národním zájmu. Roku 2006 předložil nově zvolený prezident Alan García ke schválení kongresu zákon číslo 840, který měl být první fází přijetí Dohody o volném obchodu. (Derecho Ambiente y Recursos Naturales 2008) Navrhovaná právní úprava se snažila podkopat vlastnictví kolektivně spravovaných území domorodými komunitami a rolnickými osadníky v oblasti Andských vysočin a amazonské nížiny. Cílem zákona bylo ponechání zemědělsky obdělávané půdy komunitám a vydání těžebních koncesí na zbylou „nevyužitou“ půdu pro těžařské zahraniční investory. Mimo to

zákon umožňoval aplikaci geneticky modifikovaného osiva v zemědělství a snižoval státní dohled nad chráněnými územími. Rozšířené koncese měly být v platnosti po dobu 40 let. (Encyklopedia Britannica 2009)

Negativní odezvy z řad domorodého obyvatelstva Peru a tlak nevládních organizací na plánované mezinárodní dohody započal již v srpnu roku 2008 a vyústily v otevřené pouliční boje s policií a vojenskými silami Peru. Celkem zahynulo 22 příslušníků pořádkových jednotek a neznámé množství indiánů. (Indymedia 2009) Vláda tak byla nucena Dohodu o volném obchodu s USA odložit na neurčito.

Nedávná studie GRADE (*Grupo de Análisis para el Desarrollo*) poukazuje na negativa spojená s přijetím dohody FTA a následné zrušení obchodních bariér. Dle studie mělo dojít k nastartování hospodářského růstu o 417 milionů USD, ze kterého by profitoval především subregion západního pobřeží a velká urbánní centra, zároveň by však došlo k poklesu obratu venkovských regionů o 148 milionů USD. (GRADE 2006)

Dohoda znamená nebezpečí zejména pro dotacemi nechráněný peruánský trh ve vnitrozemských hornatinách a amazonské nížině, kde převážná většina obyvatel hospodaří samozásobitelskými produkčními způsoby s prodejem přebytků produkce na lokálních trzích. Tato produkce by se při zintenzivnění dotovaného importu stala nekonkurenceschopnou a došlo by k poklesu kupní síly venkovského indiánského obyvatelstva. Dalším faktorem je zabírání půdy pro těžbu a pokles stavů zvěře, kontaminace vodních zdrojů, způsobující úbytek ryb. Nevyhnutelná negativa by tedy postihla především chudé venkovské obyvatelstvo.

Je na místě se domnívat, že mnoho domorodých kmenů by tak po vydání nových těžebních koncesí ztratilo svůj životní prostor, čímž by byla jejich samotná existence ve vážném nebezpečí. Z těchto důvodů je FTA v přímém rozporu s Deklarací práv domorodého obyvatelstva, ve které je ochrana přírodních zdrojů a půdy domorodého obyvatelstva obsažena. (Quiroz 2007)

7. Závěr

Latinská Amerika byla po většinu její novodobé historie chápána jako zdroj surovin a pracovní síly, což mnoha domorodým kmenům přineslo nesmírné utrpení a zotročení. Zvláště otrokářský systém vyvinutý v době kaučukové horečky v oblasti Putumayo snese srovnání snad jen se situací v belgickém Kongu. Mnoho jedinečných kulturních národů již zaniklo a jiné zanikají právě v těchto dnech. Hlavní trend rozvojové pomoci byl představen na Summitu o udržitelném rozvoji v roce 2002. Od této doby je idea udržitelného rozvoje a s tím spojeného trvalého růstu ekonomiky spojujícím článkem všech rozvojových aktivit. Všeobecně rozšířená myšlenka nutnosti prosazování jednotného kulturního rámce a vzorců spotřeby znemožňuje rozvojové pomoci účinně chránit komunity, které nepotřebují zvyšovat svou kupní sílu či vzdělanost, ale spíše zachovat svůj „stagnantní“ tisíciletími ověřený způsob života.

A právě konstantní setrvávání ve stejných sociálních a hospodářských modelech, které nejsou založeny na kumulaci majetku, se v historii domorodých národů ukázalo jako úspěšná strategie. Díky dokonalé znalosti ekosystémů deštného pralesa se těmto indiánským komunitám podařilo vytvořit produkční systémy využívající pestrou škálu užitkových druhů aniž by docházelo k vyčerpání půdy a poklesu biodiverzity. Důsledná ochrana těchto posledních existujících komunit je nezbytným předpokladem k zachování po generace předávaných znalostí o udržitelném obhospodařování tropického lesa. V rámci rozvojových aktivit je na místě uvažovat o podpoře jejich stávajících kulturních vzorců a také se jimi nechat inspirovat. V tomto ohledu pro nás mohou být tradiční produkční systémy alternativou, která by mohla nahradit monokulturní zemědělství, zvláště v oblastech, kde se plantážní způsob zemědělství projevuje degradací půdy. Mimoto jsou tyto praktiky důležité zejména v tom, že na určitém území zajišťují obživu stabilní populaci bez nutnosti hledání další plodné půdy. Při citlivé aplikaci těchto principů během zemědělské kolonizace Amazonie by se dalo docílit zpomalení degradace půd a tím i nutnosti další invaze do nitra pralesa.. Státní pobídky pro kolonizaci zatím nenarušeného území a podléhání nátlaku nadnárodních firem však znamená setrvalé zhoršování výhledů domorodých kmenů na přežití. K tomu přispívá i fakt, že stát drží svou ochrannou ruku nad domorodými rezervacemi pouze formálně. K špatné situaci přispívá i fakt, že prezident Alan García není ochraně domorodých obyvatel příliš nakloněn a upřednostňuje uzavírání kontraktů na exploataci bohatství své země. Nicméně v současnosti existuje několik iniciativ,

kteřé dávájí důvod k mírnému optimismu. Jednou z nich je nově zaváděný systém obchodování s emisemi, který počítá s finanční podporou ochrany tropických pralesů. Stále nejasné je však postavení domorodých komunit a jejich právo z tohoto systému benefitovat a zároveň si udržet kontrolu nad svým územím.

8. Shrnutí

Práce je orientována na problematiku domorodých komunit žijících v oblasti peruánské Amazonie. Pozornost byla věnována změnám v přirozeném životním prostředí domorodých obyvatel a kvalitě jejich života, zvláště změnám způsobeným exploatací přírodních zdrojů peruánské Amazonie. Práce poukázala na největší hrozby, které ohrožují samotnou existenci domorodých komunit Amazonie. Pozornost byla věnována vrůstajícímu tlaku nadnárodních těžařských společností na kmeny žijící bezkontaktním a často nomádkým způsobem života.

V první kapitole byl stručně popsán systém tradičního obhospodařování pralesních enkláv domorodým obyvatelstvem a vývoj odlesňování v různých historických etapách po proběhnutí evropské kolonizaci. Cílem následující kapitoly bylo shrnutí nejzávažnějších příčin, které buď přímo či nepřímou způsobily a způsobují odlesňování peruánského pralesa. V rámci této problematiky bylo poukázáno na vybrané nejzávažnější případy exploatace přírodního bohatství a s tím svázané nevratné změny na okolní krajinu a domorodé indiány. Třetí část práce se snažila přiblížit s jakými hrozbami se v dnešní době musí indiánské kmeny potýkat, zde byla zařazena také pasáž seznamující s vybranými amazonskými kmeny a jejich současnými problémy, které v konečném důsledku ohrožují existenci domorodých kmenů. V závěrečné kapitole pak byly popsány vybrané nástroje, které vedou k trvalému rozvoji a využívání přírodního bohatství tak, aby nedocházelo k jejich jednostrannému užívání na úkor kvality života domorodých komunit, zde bylo také snahou shrnout legislativní aparát, podle kterého se řídí ochrana domorodých teritorií a chráněných přírodních rezervací.

Klíčová slova: Peru, Amazonie, domorodé obyvatelstvo, dobrovolná izolace, odlesňování, těžba ropy/zemního plynu

Resumen:

El trabajo trata de la problemática de las comunidades indígenas que viven en Amazonia Peruana. Dedicar atención al cambio del ambiente natural de la población indígena y a la calidad de su vida, especialmente al cambio de los recursos naturales provocados por la explotación de Amazonia Peruana. Resulta que la existencia de las comunidades indígenas de Amazonia está amenazada porque cada vez más las compañías transnacionales del sector extractivo oprimen a las tribus indígenas.

El primer capítulo se ocupa del sistema tradicional de la cultivación de las enclaves selváticos por la población indígena y de la evolución de la deforestación después de la entrada de los colonos a América Latina.

El capítulo siguiente recapitula las causas fundamentales que han ocasionado la deforestación de la Amazonia Peruana. En el margen de esa problemática se indican asuntos más graves que se refieren a la explotación de los recursos naturales y los cambios en el paisaje y los indígenas.

La tercera parte del trabajo trató de acercar las amenazas a las que se enfrentan las tribus indígenas. También incluye los problemas actuales de las tribus amazónicas nativas que amenazan su existencia.

El capítulo final describe herramientas que dirigen al desarrollo sostenible y a la explotación de la riqueza natural que no influyan negativamente a la calidad de las comunidades indígenas. El aparato legislativo podría servir como la protección de los territorios indígenas y las reservas naturales protegidas.

Palabras claves: Perú, Amazonia, población indígena, aislamiento voluntaria, deforestación, extracción de petróleo/gas.

9. Seznam literatury:

AGUIRRE A. Milagros. (2007): *¡A quién le importan esas vidas!: Un reportaje sobre la tala ilegal en el Parque Nacional Yasuní*. CICAME Ecuador: In FINER Matt, JENKINS N. Clinton, PIMM L. Start, KEANE Brian, ROSS Carl (2008): *Oil and Gas Projects in the Western Amazon: Threats to Wilderness, Biodiversity, and Indigenous Peoples*. [online]. [cit. 2009-07-08]. PLoS ONE 3(8): e2932.

doi:10.1371/journal.pone.0002932 Dostupné z WWW:

<<http://www.plosone.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0002932>>

ALEGRE J. C., WEBER C. John, BANDY D.E. (1998): *The potential of Inga species for improved woody fallows and multistrata agroforest in the Peruvian Amazon Basin*.

In. The genus Inga- Utilization (ed.: T.D. Pennigton and E.C.M. Fernandez). The Royal Botanic Garden, London Kew. Chapter 6., s. 87-100

ALEGRE J. C, SMYTH J, WEBER C. John, BANDY D. E. (1999): *Long term evaluation of prototype multistrata system in the humid tropics in Peru*. In: Jimenez F, Beer J (eds) Proceedings of an international symposium on multistrata agroforestry systems with perennial crops. IUFRO Research group SI15 Agroforestry, Tropical Agricultural Research and Training Center (CATIE), Turrialba, Costa Rica, s. 90–93

ALVAREZ L. Nora, NAUGHTON-TREVES Lisa (2003): *Linking National Agrarian Policy to Deforestation in the Peruvian Amazon: A Case Study of Tambopata*. 1986–1997. AMBIO: A Journal of the Human Environment, Volume 32, Issue 4, s. 269–274

AMANCIO Nelly Luna (2008): *Corruption in Inrena is worse than “Petro-tapes”*. [online]. [cit. 2009-08-5]. Dostupné z WWW: <<http://www.livinginperu.com/features-617-environment-corruption-inrena-is-worse-than-a-petro-tapesa>>

Amazon Watch (2009): *Camisea Natural Gas Project* [online]. [cit. 2009-07-10].

Dostupné z WWW: <http://www.amazonwatch.org/amazon/PE/camisea/index.php?page_number=1>

Amazon Indians (2008): *Uncontacted Amazon Tribe: The Cabellos Largos*. [online]. [cit. 2009-08-8]. Dostupné z WWW: <<http://www.amazon-indians.org/Uncontacted-Amazon-Tribe.html>>

Amazon Watch (2009): *Camisea Natural Gas Project* [online]. [cit. 2009-07-10]. Dostupné z WWW: <http://www.amazonwatch.org/amazon/PE/camisea/index.php?page_number=1>

Andina – Agencia Peruana per Noticias (2009): *Perú conserva el 90% de sus bosques amazónicos pese a deforestación, señala Minam*. [online]. [cit. 2009-08-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.andina.com.pe/Espanol/Noticia.aspx?Id=9T/VWH7Wa0U=>>

Auswärtiges Amt (2009): *EU relations with Latin America. Development Cooperation* [online]. [cit. 2009-07-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/en/Europa/Aussenpolitik/Regionalabkommen/LateinAmerika.html>>

BARTON David (1994): *Indigenous agroforestry in Latin America: A blueprint for sustainable agriculture?* Natural Resources Institute, Overseas Development Administration, No. 6., Chatham, UK, ISBN 085954 373-0

BENAVIDES Margareta (2009): *Amazónia Peruana. Áreas Protegidas y Territorios Indígenas*. Instituto del Bien Común. [online]. [cit. 2009-07-18]. Dostupné z WWW: <http://raisg.socioambiental.org/files/Amazonia_Peruana.pdf>

CAPUTO Enzo, FUENTES Carlos Corral Jesus, GOSPARINI Paola, VAN der GEEST Willem (2002): *Evaluation of ALA Regulation 443/92. Evaluation of Council Regulation On Co-operation Between the EC and ALA Countries*. Final Report. Consortium Eva – EU. [online]. [cit. 2009-07-25]. Dostupné z WWW:

<http://ec.europa.eu/europeaid/how/evaluation/evaluation_reports/reports/ala/951614_en.pdf>

CASTILLO Beatriz Huertas (2004): *Indigenous peoples in isolation in the Peruvian Amazon: their struggle for survival and freedom*. International Work Group for Indigenous Affairs, 247 s. ISBN 8790730771

CEPES – Centro Peruano De Estudios Sociales (2009): *Tierras Comunales*. [online]. [cit. 2009-07-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.cepes.org.pe/legisla/tierras.htm>>

Certificación Forestal Perú (2009): *Iniciativa Nacional del FSC, Alcances y oportunidades*. [online]. [cit. 2009-05-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.produce.gob.pe/RepositorioAPS/2/jer/CITECONF/mtrujillo.pdf>>

CHIRIF Alberto, GARCIA Pedro, SMITH R. Chase (1991): *El Indigena y Su Territorio Son Uno Solo*. COICA-Oxfam America, Lima, Peru, s. 74, 75

CHRISPEELS J. Maarten, SADAVA E. David (2003): *Plants, genes, and crop biotechnology*. Jones & Bartlett Publisher, s. 117, 118. ISBN 0763715867

CRESC – Center For Research on Socio-Cultural Change (2004): *A History of the Iquitos Nauta Road*. [online]. [cit. 2009-08-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.cresc.ac.uk/peru/roads/iquitosnata.html>>

CRISTÓBAL Key (1982): *Achievements and contradictions of the peruvian agrarian reform*. Journal of Development Studies. Volume 18, Issue 2 s. 141-170 [online]. [cit. 2009-08-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all~content=a787110424>>

Data Sheet (2002): *Peru Environment and Natural Resources Strategic Objectiv 527 – 012*. [online]. [cit. 2009-05-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.usaid.gov/policy/budget/cbj2005/lac/pdf/527-012.pdf>>

DENEVAN William (2001): *Cultivated landscapes of native Amazonia and the Andes*. Oxford University Press; Oxford, UK

Derecho Ambiente y Recursos Naturales (2008): *Reporte Diario de Hidrocarburos*. 'Ley de la Selva' no garantiza un aumento de inversión en la Amazonía deforestada. [online]. [cit. 2009-08-07]. Dostupné z WWW: <[http://209.85.129.132/search?q=cache:t2UEGnyJGLAJ:www.dar.org.pe/Thayarimail/UserFiles/080122_reporte%2520informativo%2520de%2520hidrocarburos\(2\).doc+MART%C3%8DN+Carolina.+Proyecto+de+Ley+N%C2%B0+840/2006,+conocido+como+%E2%80%9CLey+de+la+Selva+%E2%80%9D+se+debatira+en+el+Congreso+Peruano.+Peru+Verde.+](http://209.85.129.132/search?q=cache:t2UEGnyJGLAJ:www.dar.org.pe/Thayarimail/UserFiles/080122_reporte%2520informativo%2520de%2520hidrocarburos(2).doc+MART%C3%8DN+Carolina.+Proyecto+de+Ley+N%C2%B0+840/2006,+conocido+como+%E2%80%9CLey+de+la+Selva+%E2%80%9D+se+debatira+en+el+Congreso+Peruano.+Peru+Verde.+)> [online&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz]

DIAMOND M. Jared (1999): *Guns, Germs, and Steel: The Fates of Human Societies*. Sagebrush Education Resources, s. 49 – 56. ISBN 061318114

DOBIAS J. Robert, TALBOTT Kirk (2001): *Environmental and social considerations in the development of the greater Makong subregion's road network*. In: BOWLES A. IAN a PRICKETT Glenn (2001): *Footprints in the Jungle*. Oxford University Press, New York, s. 258-280

Earthtrends (2004): *Forests, Grasslands and Drylands*. [online]. [cit. 2009-08-03].
Dostupné z WWW: <http://earthtrends.wri.org/searchable_db/results.php?years=1990-2000&variable_ID=297&theme=9&cID=144&ccID=7>

EIDT C. Robert (1962): *Pioneer Settlement in Eastern Peru*. Taylor & Francis, Annals of the Association of American Geographers, Volume 52, No. 3, [online]. [cit. 2009-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/2561384>>

ELGEGREN O. Horte (2005): *La Deforestacion en el Perú*. [online]. [cit. 2009-08-03]. Dostupné z WWW: <
<http://www.pucp.edu.pe/climadecambios/images/documents/conam%20deforestaci%F3n%20en%20per%FA.pdf>>

Encyklopedia Britannica (2009): *Against the Law of the Jungle: Peru's Amazonian Uprising*. [online]. [cit. 2009-07-28]. Dostupné z WWW:
<<http://www.britannica.com/bps/additionalcontent/18/36100590/Against-the-Law-of-the-Jungle-Perus-Amazonian-Uprising>>

Encyklopedia of the Nations (2009): *Americas Peru-Income* [on line]. [cit. 2009-07-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.nationsencyclopedia.com/Americas/Peru-INCOME.html>>

Ethnologue (2005): *Isconahua: a language of Peru*. [on line]. [cit. 2009-06-18].
Dostupné z WWW: <http://www.ethnologue.com/14/show_language.asp?code=ISC>

European Commission (2007): *Peru Country Strategy Paper 2007 – 2013*. [on line]. [cit. 2009-07-25]. Dostupné z WWW:
<http://ec.europa.eu/external_relations/peru/csp/07_13_en.pdf>

European Commission (2009): *External Cooperation Programmes: Peru*. [on line]. [cit. 2009-05-17]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/europeaid/where/latin-america/country-cooperation/peru/peru_en.htm>

FAO (2005): Global Forest Resources Assesmant 2005. [on line]. [cit. 2009-08-02]. Dostupné z WWW: <<ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/008/A0400E/A0400E00.pdf>>

FEARNSIDE M. Philips (1987): *Deforestation and international development projects in Brazilian Amazonia*. Conservation Biology. Blackwell Publishing. Volume 1, No. 3 [on line]. [cit. 2009-05-17]. Dostupné z WWW: <http://philip.inpa.gov.br/publ_livres/Preprints/1987/D4ESA-BK-no%20bib.pdf>

Federal Ministry for Economic Cooperation and Development (2006): *Development Cooperation with Indigenous Peoples in Latin America and Carribean*. Development Education and Information Division. Bonn, Germany [online]. [cit. 2009-07-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.bmz.de/en/service/infothek/fach/konzepte/konzept141.pdf>>

FINER Matt, JENKINS N. Clinton, PIMM L. Start, KEANE Brian, ROSS Carl (2008): *Oil and Gas Projects in the Western Amazon: Threats to Wilderness, Biodiversity, and Indigenous Peoples*. [online]. [cit. 2009-07-08]. PLoS ONE 3(8): e2932. doi:10.1371/journal.pone.0002932. Dostupné z WWW: <<http://www.plosone.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0002932>>

Fondo De Las Américas Perú (2004): *Medio Ambiente*. [online]. [cit. 2009-07-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.fondoamericas.org.pe/medio.htm>>

Forest Stewardship Council (2008): *Facts and Figures on FSC growth and markets*. [online]. [cit. 2009-06-29]. Dostupné z WWW: <http://www.fsc.org/fileadmin/web-data/public/document_center/powerpoints_graphs/facts_figures/2008-01-01_FSC_market_info_pack_-_FINAL.pdf>

Forest Stewardship Council (2009): *History* [online]. [cit. 2009-06-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.fsc.org/history.html>>

Forest Stewardship Council (1996): *FSC International Standard*. [online]. [cit. 2009-06-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.fsc.org/fileadmin/web->

data/public/document_center/international_FSC_policies/standards/FSC_STD_01_001_V4_0_EN_FSC_Principles_and_Criteria.pdf>

FRANKO M. Patricia (2007): *The puzzle of Latin American economic development*. Rowman & Littlefield, 680 s. ISBN 0742553531

Friends of the Earth International (2003): *Peru - Paradise thrashed - Peru's Camisea Project* [online]. [cit. 2009-07-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.foei.org/en/publications/link/mining/16case.html>>

FEATHER Conrad (2002): *Peru: Camisea gas project undermines the rights of indigenous peoples*. World Rainforest Movement [online]. [cit. 2009-08-08]. Dostupné z WWW: <<http://www.wrm.org.uy/bulletin/62/Peru.html>>

FURNEAUX Robin (1969): *The Amazon*. Hamish Hamilton, London, s. 191-204. ISBN 605-22-856

GARRIGUES Lisa (2006): *Illegal logging on the rise in Peru*. [online]. [cit. 2009-08-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.forestrycenter.org/headlines.cfm?refID=89342>>

GIUGALE M. Marcelo, FRETES – CIBILS Vicente, NEWMAN L. John (2006): *An Opportunity for a Different Peru – Prosperous, Equitable, and Governable*. World Bank Publications. 825 s. ISBN 0821368621

GRADE (2006): *Vulnerabilidad de los hogares peruanos ante el TLC*. [online]. [cit. 2009-06-29]. Dostupné z WWW < <http://www.grade.org.pe/boletin/10/boletin10.pdf>>

GRADE. *Vulnerabilidad de los hogares peruanos ante el TLC*. [online]. Nedatováno [cit. 2009-07-22]. Dostupné z WWW: <http://www.congreso.gob.pe/historico/cip/tlc/3_TR/3_4/03.pdf>

GRAY Andrew, COLCHESTER Marcus, PARELLADA Alejandro, DI LUCCI Mario (1998): *Derechos indígenas y conservación de la naturaleza: asuntos relativos a la gestión : aportes de la conferencia de Pucallpa-Perú*. IWGIA. ISBN 8798411047

GREENBERG Jonathan Asher, KEUFAUVER C. Shawn, STIMSON C. Hugh, YEATON J. Corey, USTIN L. Susan (2005): *Survival analysis of a neotropical rainforest using multitemporal satellite imagery*. Remote Sensing of Environment. Elsevier. Volume 96, Issue 2, s. 202-211 In FINER Matt, JENKINS N. Clinton, PIMM L. Start, KEANE Brian, ROSS Carl (2008): *Oil and Gas Projects in the Western Amazon: Threats to Wilderness, Biodiversity, and Indigenous Peoples*. [online]. 2008 [cit. 2009-07-08]. PLoS ONE 3(8): e2932. doi:10.1371/journal.pone.0002932. Dostupné z WWW: <<http://www.plosone.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0002932>>

HECKENBERGER J. Michael, RUSSELL J. Christian, TONEY R. Josua, SCHMIDT J. Morgan (2007): *The legacy of cultural landscapes in the Brazilian Amazon: implications for biodiversity*. Philosophical Transactions of The Royal Society, Biological Science, s. 197–208. [online]. [cit. 2009-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=2311456>>

HIERRO Pedro García, HVALKOF Søren, GRAY Andrew, PARELLADA Alejandro (1998): *Liberación y derechos territoriales en Ucayali-Perú*. IWGIA, s. 176 -178. ISBN 8790730046

Human Development Report 2007/2008 (2008): *Peru The Human Development Index* [online]. [cit. 2009-06-30]. Dostupné z WWW: <http://hdrstats.undp.org/en/countries/country_fact_sheets/cty_fs_PER.html>

HOY R. Don a TABUE A. Sten (1963): *Power resources of Peru*. Geographical Review, Vol. 53, No. 4, s. 580–594. American Geographical Society. Dostupné z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/212387>> In FINER Matt, JENKINS N. Clinton, PIMM L. Start, KEANE Brian a ROSS Carl (2008): *Oil and Gas Projects in the Western Amazon: Threats to Wilderness, Biodiversity, and Indigenous Peoples*.

[online]. [cit. 2009-07-08]. PLoS ONE 3(8): e2932. doi:10.1371/journal.pone.0002932
Dostupné z WWW: <<http://www.plosone.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0002932>>

Illegal Logging (2006): *Illegal logging on the rise in Peru* [online]. [cit. 2009-06-29].
Dostupné z WWW: <http://www.illegal-logging.info/item_single.php?item=news&item_id=1725&approach_id>

INEI (2009): *Censos Nacionales 2007: IX d Población y VI de Vivienda. Resultados Definitivos de las Comunidades Indígenas*, Dirección Nacional de Censos y Encuestas, Lima, Perú. [online]. [cit. 2009-07-25]. Dostupné z WWW:
<<http://www1.inei.gov.pe/biblioineipub/bancopub/Est/Lib0789/Libro.pdf>>

INEI – Peru (2000): *Estadísticas del Medio Ambiente - Aspectos Legales del Medio Ambiente; 3.1 Normas sobre protección de recursos naturales y conservación del ambiente en general*. [online]. [cit. 2009-06-29]. Dostupné z WWW:
<<http://www.inei.gov.pe/biblioineipub/bancopub/Est/Lib0351/CAP3-1.HTM>>

INEI (B: 2007): *Indicadores del Milenio*. Perú: Relación entre zonas protegidas para mantener la diversidad biológica y superficie total. [online]. [cit. 2009-07-07].
Dostupné z WWW: <<http://www1.inei.gov.pe/perucifrasHTM/inf-soc/cuadODM.asp?cod=8197&name=ODM15&ext=GIF>>

INEI (A: 2007): *Superficie por Región Natural, Superficie Deforestada y Reforestada*. [online]. [cit. 2009-08-03]. Dostupné z WWW:
<<http://www1.inei.gov.pe/perucifrasHTM/inf-soc/cuadro.asp?cod=3809&name=ma01&ext=gif>>

INEI (1997): *Hoya Amazonina*. [online]. [cit. 2009-08-03]. Dostupné z WWW:
<<http://www1.inei.gov.pe/biblioineipub/bancopub/Est/Lib0350/CUAD-11.htm>>

INRENA (2009):. *Sistema Nacional de Áreas Naturales Protegidas por el Estado*. [online]. [cit. 2009-07-27]. Dostupné z WWW:
<http://www.inrena.gov.pe/ianp/ianp_sistema_sinanpe.htm>

International Labour Organisation (1989): *Indigenous and Tribal Peoples Convention 169 Concerning Indigenous and Tribal Peoples in Independent Countries* [online].

[cit. 2009-07-10]. Dostupné z WWW:

<<http://www.ilo.org/ilolex/english/convdisp1.htm>>

International Timber Tropical Organization (2003): *Illegal logging in Peru blamed on bureaucracy, poverty*. [online]. [cit. 2009-08-06]. Dostupné z WWW:

<http://www.itto.int/en/news_releases/id=2180000>

International Union for Conservation of Nature (2008): *Guidelines for Applying Protected Area Management Categories*. [online]. [cit. 2009-06-29]. Gland,

Switzerland: IUCN. ISBN: 978-2-8317-1086-0. Dostupné z WWW:

<<http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAPS-016.pdf>>

IWGIA. *Indigenou People in the Peru* [online]. Neatováno [cit. 2009-07-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.iwgia.org/sw32571.asp>>

KERN C. Dirsce, D'AQUINO Gilmaton, RODRIQUEZ Tarcisio Ewerton, FRAZAO F. Juvenal Lima, SOMBROEK Wim, MYERS P. Thomas, NEVES Eduardo Góes (2007): *The distribution of Amazonian dark earths in the Brazilian Amazon*. In: Lehmann J. Amazonian dark earths: origins, properties, and management. Kluwer Academic Publishers; Dordrecht, The Netherlands. s. 51–75. ISBN 978-1-4020-1839-8

KERR Suzi , PFAFF S. Alexander, CAVATASSI Romina, DAVIS Benjamin, LIPPER Leslie, SANCHEZ Arturo, TIMMINS Jason (2004): *Effects of Poverty on Deforestation: Distinguishing Behavior from Location*. ESA Working Paper, Agricultural and Development Economics Division. FAO. No. 04-19

LARSEN Bjorn, STRUCKOVA Elena (2005): *Peru: Cost of Environmental Damage. A Socio-Economic and Environmental Health Risk Assessment*. Background Report for Country Environmental Assessment, World Bank, Washington D. C.

Latin Laws (1997): *Legislacion Ambiental*. [online]. 1997 [cit. 2009-07-07]. Dostupné z WWW: <<http://www.gtci-camisea.com.pe/webantiguo/archivos/dgaam/publicaciones/compendio99/codigomedi o.pdf>>

LAURANCE F. William, ALBERNAZ K. M. Ana, SCHROTH Götz, FEARNSTIDE M. Philips, BERGEN Scott, VENTICINQUE Eduardo, DA COSTA Carlos (2002): *Predictors of deforestation in the Brazilian Amazon*. *J Biogeography*, 29: 737–748 In FINER Matt, JENKINS N. Clinton, PIMM L. Start, KEANE Brian, ROSS Carl (2008): *Oil and Gas Projects in the Western Amazon: Threats to Wilderness, Biodiversity, and Indigenous Peoples*. [online]. [cit. 2009-07-08]. PLoS ONE 3(8): e2932. doi:10.1371/journal.pone.0002932. Dostupné z WWW: <<http://www.plosone.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0002932>>

LAURANCE F. William, VASCONCELOS L. Heraldo, LOVEJOY Thomas (2001): *Forest loss and fragmentation in the Amazon: implications for wildlife conservation*. Wiley Inter Science, Oryx. Volume 34(1), s. 39-45

LAURENCE F. William, COCHRANE A. Mark, BERGEN Scott, FEARNSTIDE M. Philip, Delamonica Patricia, BARBER Christopher, D'ANGELO Sammya, FERNANDEZ Tito (2001): *The Future of the Brazilian Amazon*. *Science* 291: 438-439.

MALHI Yadviner, PHILLIPS Olivek (2005): *Tropical forests & global atmospheric change*. Oxford University Press, s. 260. ISBN 0198567057

MARTÍNEZ Martí Otra, NAPOLITANO A. Dora, MacLENNAN J. Georg, O'CALLAGHAN Cristina, CIBOROWSKI Sylvia, FABREGAS Xaver (2007): *Impacts of petroleum activities for the Achuar people of the Peruvian Amazon: summary of existing evidence and research gaps*. IOP Publishing, Environ. Res Lett 2:

1–10 [online]. [cit. 2009-07-10]. Dostupné z WWW: <
http://www.iop.org/EJ/article/1748-9326/2/4/045006/er17_4_045006.pdf?request-id=4217d978-c14e-434c-9c9c-02c0a48f0941>

MOLNAR Augusta, SCHERR J. Sara, KHARE Arvind (2004): *Who Conserves the World's Forests? Community-Driven Strategie to Protect Forests and Respect Rights, Forest Trends*. Forest Trends, Washington D. C, s. 3- 12. ISBN 0-932928-01-4

Mongobay (2006): *Forest Cover and Deforestation*. [online]. [cit. 2009-08-04].
Dostupné z WWW: <<http://rainforests.mongabay.com/20peru.htm>>

Mongobay. Statistics: Peru [online]. nedatováno [cit. 2009-08-04]. Dostupné
z WWW: <<http://rainforests.mongabay.com/deforestation/2000/Peru.htm>>

Mongobay. *Forest People Today* [online]. Nedatováno [cit. 2009-07-07]. Dostupné
z WWW: <<http://rainforests.mongabay.com/0705.htm>>

Mongobay (2008): *Peru's uncontacted Amazon tribes under attack* [online]. [cit. 2009-07-07]. Dostupné z WWW: <http://news.mongabay.com/2008/1022-peru_indigenous.html>

Mongobay (A: 2008): *Indian protesters win land rights battle against Peru's President Garcia*. [online]. [cit. 2009-08-08]. Dostupné z WWW:
<http://news.mongabay.com/2008/1022-peru_indigenous.html>

MILLER P. Robert, NAIR P.K.R. *Indigenous agroforestry systems in Amazonia: from prehistory to today* [online]. 2006 [cit. 2009-06-29]. Springer Netherlands, Volume 66, s. 151-164. ISSN 1572-9680. Dostupné z WWW:
<<http://www.springerlink.com/content/m67pj770u1k3w421/fulltext.pdf>>

Ministerio del Ambiente Perú (2008): *Fondo Vinculados*. [online]. [cit. 2009-07-27].
Dostupné z WWW: <http://www.minam.gob.pe/index.php?option=com_content&view=article&id=15&Itemid=9>

NAPOLITANO A. Dora, RYAN Aliya (2007): *The dilemma of contact: voluntary isolation and the impacts of gas exploitation on health and rights in the Kugapakori*

Nahua Reserve, Peruvian Amazon [online]. [cit. 2009-07-07]. Shinai, C/Islas Canarias Mza J-6 Lote 20 Los Cedros, Chorrillos, Lima, Peru. Dostupné z WWW: <http://www.iop.org/EJ/article/1748-9326/2/4/045005/er17_4_045005.html>

Native Planet (2004): *Indigenous Mapping: Ethnic Communities from Latin America*. [online]. [cit. 2009-07-27]. Dostupné z WWW: <http://www.nativeplanet.org/indigenous/ethnicdiversity/indigenous_data_latina_merica.shtml>

NEPSTAD C. Daniel, VERISSIMO Adalberto, ALENCAR Ane, NOBRE Carlos, LIMA Eirivelthon, LEFEBVRE Paul, SCHLESINGER Peter, POTTER Christopher, MOUTINHO Paulo, MENDOZA Elsa, COCHRANE Mark, BROOKS Vanessa (1999): *Large-scale impoverishment of Amazonian forests by logging and fire*. Nature 398: 505-508.

NOLASCO Maria Isabel Manta, LEÓN H. (2004): Los Incendios Foratales en el Perú: Grave probléma por revolver. Curitiba, Floresta 34 (2), 179-186

OOI Jin-Bee.(1993): *Tropical deforestation: the tyranny of time*. NUS Press, 176 s. ISBN 9971691833

O' NEILL Gregory, DAWSON Ian, SOTELO - MONTES Carmen, GUARINO Luigi, GUARIGUATA Manuel, CURRENT Dean a WEBER C. John (2001): *Strategies for genetic conservation of trees in the Peruvian Amazon*. Biodiversity and Conservation. 10: 837-850, Kluwer Academic Publisher, Netherlands

O'ROURKE Dara, CONNOLLY Sarah (2003): *Just oil? The distribution of environmental and social impacts of oil production and consumption*. Annual Review of Environment and Resources Volume 28: 587-617.

OAS (1990): Código del Medio Ambiente y los Recursos Naturales – Decreto Legislativo N° 613 [online]. [cit. 2009-0-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.oas.org/dsd/FIDA/laws/legislation/peru/peru.pdf>>

OBROVSKÁ Lucie (2006): *Zajatec v Římském právu*. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra dějin státu a práva. [online]. [cit. 2009-06-30]. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/61195/pravf_m/prace12.txt>

OECD Factbook (2008): *Major recipients by region of total gross bilateral ODA from DAC countries*. s. 220-223. ISBN 978-92-64-04054-0

OLIVEIRA, J. C. Paulo, ASNER Gregory, KNAPP E. David, ALMEYDA Angélica, GALVÁN-GILDEMEISTER Ricardo, KEENE Sam, RYABIN F. Rebecca, SMITH C. Richard (2007): *Land-use allocation protects the Peruvian Amazon*. Science Express, Vol. 317: 1233–1236 In: FINER Matt, JENKINS N. Clinton, PIMM L. Start, KEANE Brian, ROSS Carl (2008): *Oil and Gas Projects in the Western Amazon: Threats to Wilderness, Biodiversity, and Indigenous Peoples*. [online]. [cit. 2009-07-08]. PLoS ONE 3(8): e2932. doi:10.1371/journal.pone.0002932. Dostupné z WWW: <<http://www.plosone.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0002932>>

OLIVEIRA J. C. Paulo, ASNER P. Gregory, KNAPP E. David, ALMEYDA Angélica, RYABIN Rebecca, GALVÁN-GILDEMEISTER Ricardo, SMITH C. Richard a KEENE Sam (2007): *Land-Use Allocation Protects the Peruvian Amazon*. Science Express. Volume 317. N° 5842, s. 1233 – 1236

OPŽP (2008): *Výroční zpráva za rok 2007*. [online]. 2008 [cit. 2009-07-30]. Dostupné z WWW: <http://www.opzp.cz/soubor-ke-stazeni/16/5069-vyrocní_zpráva_opzp_2007.pdf>

PADOCH Christine, CHOTA J. Inuma, JONG DE Wil, UNRUH J. (1985): *Agroforestry Systems: Amazonian Agroforestry: a market oriented system in Peru*. Springer Netherlands, Volume 3, Num. 1, s. 47-58. ISSN 0167-4366

PANTON James (A: 2008): *Uncontacted Amazon Indians in Peru* [online]. [cit. 2009-07-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.amazon-indians.org/Uncontacted-Amazon-Indians-Peru.html>>

PANTON James (B: 2008): *Uncontacted Amazon Tribe: The Cabellos Largo*. [online]. [cit. 2009-07-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.amazon-indians.org/Uncontacted-Amazon-Tribe.html>>

PARELLADA Alejandro (2002): *Indigenous World 2002*. Copenhagen : International Work Group for Indigenous Affairs, 460 s. ISBN 87-90730-70-4

PARELLADA Alejandro (2003): *Indigenous World 2002-2003*. Copenhagen : International Work Group for Indigenous Affairs, 448 s. ISBN 87-90730-74-7

PARELLADA Alejandro (2009): *Indigenous World 2009*. Copenhagen : International Work Group for Indigenous Affairs, 578 s. ISBN 978-87-91563-57-7

Peru Country Strategy Paper 2002-2006 [online]. Nedatováno. [cit. 2009-06-30]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/external_relations/peru/csp/02_06_en.pdf>

Perú Ecológico. Cashibo-Cacataibo. [online]. Nedatováno. [cit. 2009-07-22]. Dostupné z WWW: <http://www.peruecologico.com.pe/etnias_cashibo.htm>

Políticas Publicas (2009): *PERU. II Censo de Comunidades Nativas confirma abandono y extinción de pueblos indígenas*. [online]. [cit. 2009-07-30]. Dostupné z WWW: <<http://prensa.politicaspUBLICAS.net/index.php/latina/peru-ii-censo-de-comunidades-nativas-con>>

Indymedia (2009): *Massacre of Indigineous Amazonians in Peru - 25 dead and counting*. [online]. [cit. 2009-08-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.indymedia.ie/article/92604>>

PERUVIAN TIMES. INRENA: 1.5 million acres of Peru forest certified [online]. Nedatováno [cit. 2009-06-28]. Dostupné z WWW: <peruviantimes.com/inrena-announces-2007-certification-of-peru-forest/>

POOLE Peter (1989): *Developing a Partnership of Indigenous Peoples, Conservationists and Land Use Planners in Latin America*. The World Bank, Policy Research Working Paper Series N° 245, Latin America and the Caribbean Technical Department, Washington D.C.

PRECLÍKOVÁ Helena (2009): *Právní a sociální postavení domorodého obyvatelstva v Latinské Americe – perspektivy pro rozvoj*. Univerzita Palackého. Olomouc. [online]. [cit. 2009-08-10]. Dostupné z WWW: <http://development.upol.cz/soubory/studium/bp/2009/2009_Preclikova.pdf>

QUIROZ A. Carlos (2007): *Open Letter to the U. S. Congress*. [online]. [cit. 2009-06-10]. Dostupné z WWW: <<http://peruanista.blogspot.com/search/label/us%20peru%20fta%20tlc%20open%20letter%20united%20states%20congress%20carta%20abierta%20libre%20comercio%20free%20trade>>

SALIM Emil, ULLSTEN Ola (1999): *Our forests, our future*. World Commission on Forests and Sustainable Development. Cambridge University Press, 205 s. ISBN 0521669561

SANKLAND Alexander (1993): *Brazil's BR-364 highway – a road to nowhere?* The Ecologist. 23(4): 141-147.

SAWYER Suzana (2004): *Crude chronicles: indigenous politics, multinational oil, and neoliberalism in Ecuador*. Durham: Duke University Press In: FINER Matt, JENKINS N. Clinton, PIMM L. Start, KEANE Brian, ROSS Carl (2008): *Oil and Gas Projects in the Western Amazon: Threats to Wilderness, Biodiversity, and Indigenous Peoples*. [online]. [cit. 2009-07-08]. PLoS ONE 3(8): e2932. doi:10.1371/journal.pone.0002932.

Dostupné z WWW: <<http://www.plosone.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0002932>>

SCHMINK Marianne, WOOD H. Charles (1984): *Frontier Expansion in Amazonia*, University Press of Florida. Center for Latin American Studies, s. 502. ISBN 0813007852

ScienceDaily (2006): *Amazonian Terra Preta Can Transform Poor Soil Into Fertile*. [online]. [cit. 2009-08-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.sciencedaily.com/releases/2006/03/060301090431.htm>>

SHELTON H. Davis, WALI Alaka. (1993): *Indigenous Territories and Tropical Forest Management in Latin America*, World Bank, *Ambio*, Vol. 23, No. 1100. [online]. [cit. 2009-07-28]. Dostupné z WWW: <http://www-wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/WDSP/IB/1993/02/01/000009265_3961004063128/Rendered/PDF/multi_page.pdf>

SHORTLE S. James, ABLER D. G. (1999): *Agriculture and the environment*. In ELGAR Edward, SJOHOLT Peter (2002): *Tropical colonization: Problems and achievement*. Handbook of environmental and resource economics. The University of California, s. 159—176

SHULTE–HERBRÜGGEN Björn (2003): *Illegal logging in the Alto Purús Reserved Zone along the Las Piedras river in Madre de Dios, Peru*. [online]. [cit. 2009-07-16]. University of York, Department of Biology, UK, Dostupné z WWW: <<http://www.savemonkeys.org/publications/altopurusengl.pdf>>

SINANPE. *Peru's System of Natural Protected Areas* [online]. Nedatováno [2009-06-29]. Dostupné z WWW : <<http://www.areasprotegidasperu.com/sinanpe.htm>>

SKOLE David, TUCKER Compton (1993): *Tropical deforestation and habitat fragmentation in the Amazon: satellite data from 1978 to 1988*. *Science*, New Series, Vol. 260, No. 5116, s. 1905-1910. [online]. [2009-06-29]. Dostupné z WWW: <<http://links.jstor.org/sici?sici=0036->

8075%2819930625%293%3A260%3A5116%3C1905%3ATDAHFI%3E2.0.CO
%3B2-X>

STOJANOV Robert (2006): *Na cestě za lepším životním prostorem*. [online]. [cit. 2009-07-17] Dostupné z WWW: <<http://www.infoservis.net/art.php?id=1069233809>>

Survival International (2009): *The greatest threats to Peru's uncontacted Indians are oil workers and illegal loggers*. [online]. [cit. 2009-07-08]. Dostupné z WWW: <<http://www.survival-international.org/tribes/isolatedperu/thethreats>>

Survival International (2007): *Rights body pressures government on uncontacted tribes* [online]. [cit. 2009-07-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.survival-international.org/news/2494>>

Survival International (2007): *Uncontacted Indians in Peru* [online]. [cit. 2009-07-10]. Dostupné z WWW: <http://www.survival-international.org/files/related_material/55_507_946_Isolated_peoples_peru_background%20sheet.pdf>

ŠARAPATKA Bořivoj (1996): *Pedologie*. Vydavatelství Univerzity Palackého, Olomouc. ISBN 80-7067-590-X

TABJA Carlos (2008): *Jungle logging threatens tribes in Peru's Amazon*. [online]. [cit. 2009-08-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.enn.com/ecosystems/article/37709>>

The Guardian (2009): *Peru protest violence kills 22 police*. [online]. [cit. 2009-07-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.guardian.co.uk/world/2009/jun/07/peru-violence>>

TOLMOS A. Raul, ELGEGREN Horte (2009) *Peru's System of Natural Protected Areas: an Overview*. [online]. [cit. 2009-07-21]. Dostupné z WWW: <http://www.oecd.org/secure/pdfDocument/0,2834,en_21571361_36286299_36623115_1_1_1_1,00.pdf>

TransFair USA (2006): *Almanac 2006*. [online]. [cit. 2009-07-01]. Dostupné z WWW: <<http://transfairusa.org/content/Downloads/AnnualReport2006.pdf>>; Almanac 2008 [online]. 2008 [cit. 2009-07-01]. Dostupné z WWW: <http://www.transfairusa.org/pdfs/almanac_2008.pdf>

United Nations (2007): United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples. In: FINER Matt, JENKINS N. Clinton, PIMM L. Start, KEANE Brian, ROSS Carl (2008): *Oil and Gas Projects in the Western Amazon: Threats to Wilderness, Biodiversity, and Indigenous Peoples*. [online]. [cit. 2009-07-08]. PLoS ONE 3(8): e2932. doi:10.1371/journal.pone.0002932. Dostupné z WWW: <<http://www.plosone.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0002932>>

United Nations (2005): *International Workshop on Methodologies Regarding Free Prior and Informed Consent and Indigenous Peoples*. [online]. [cit. 2009-07-09]. Dostupné z WWW: <http://209.85.129.132/search?q=cache:zb7bVbbP-EAJ:www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/workshop_FPIC_IFAD.doc+Free,+Prior+and+Informed+Consent&cd=2&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>

United Nations Environment Programme. *Environment for development. In Situ conservation*, [online]. Nedatováno [cit. 2009-07-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.unep.org/IK/Pages2.asp?id=Nature%20Conservation&content=Swaziland&subcat=Conservation%20of%20Plants&subsubcat=In%20Situ%20conservation>>

United Nations Environment Programme (2003): *GEO Latin America and the Caribbean: environment outlook 2003*. UNEP/Earthprint, s. 279. ISBN 9280722948

USAID (2009): *Peru - General Program Overview* [on line]. [cit. 2009-05-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.usaid.gov/pe/>>

USAID/Peru Strategy (2008): *USAID Resources for FY 2008*. [on line]. [cit. 2009-07-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.usaid.gov/pe/2008budget.htm>>

USAID's Biodiversity Conservation and Forestry Programs, FY 2007. 2008 U.S. Agency for International Development [online]. [cit. 2009-05-20]. Dostupné z WWW:

<http://www.usaid.gov/our_work/environment/biodiversity/pubs/biodiversity_conservation_forestry_2007.pdf>

USAID – TFCA (2009): *Tropical Forest Conservation Act*. Program Descriptions. [online]. [cit. 2009-08-05]. Dostupné z WWW: <http://www.usaid.gov/our_work/environment/forestry/tfca_descs.html>

VEILLETTE Connie, RIBANDO Clare a SULLIVAN Mark (2006): *CRS Report for Congress: U.S. Foreign Assistance to Latin America and the Caribbean*. [online]. [cit. 2009-05-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.nationalaglawcenter.org/assets/crs/RL32487.pdf>>

Voa News (2008): *Conserving Peru's Tropical Forests* [online]. [cit. 2009-08-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.voanews.com/uspolicy/2008-10-27-voa3.cfm>>

WETTERBERG G. B., PRANCE G. T. , LOVEJOY E. Thomas. (1981): *Conservation Progress in Amazonia: A Structural Review*. International Parks Affairs Branch, National Parks Service, Washington, D.C., USA. Parks 6(2):5-10

WHITE Andy, KHARE Arvind, MOLNAR Augusta (2002): *Who Owns, Who Conserves and Why It Matters, Forest Trends*, Washington D. C. [online]. [cit. 2009-05-06]. Dostupné z WWW: <http://www.forest-trends.org/documents/publications/Who-Owns_Who-Conserves_Why-Matter.pdf>

WHITE Andy, MARTIN Alejandra. (2002): *Who Owns the World's Forests? Forest Tenure and Public Forests in Transition*. Forest Trends, Center for International Environmental Law Washington D.C., s. 6, 13. ISBN 0-9713606-2-6

World Rainforest Movement (2009): *Peru: The silent genocide of the last uncontacted indigenous groups*. [online]. [cit. 2009-07-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.wrm.org.uy/index.html>>

World Wildlife Fund. *A key factor at the heart of Amazon deforestation*. [online].
Nedatováno [cit. 2009-08-05]. Dostupné z WWW:
<http://www.panda.org/what_we_do/where_we_work/amazon/problems/amazon_deforestation/resettlement_amazon/>

YOUNG R. Kenneth a LEON Blanca (2000): *Biodiversity Conservation in Peru's Eastern Montane Forests, Mountain Research and Development*. International Mountain Society Volume 20, No. 3, s. 208-211

ZWANE Alix Peterson (2007): *Does poverty constrain deforestation? Econometric evidence from Peru*. Journal of Development Economics. Volume 84, Issue 1, s. 330-349

9. Přílohy:

Příloha č. 1

Domorodé obyvatelstvo peruánské Amazonie dle příslušnosti do jazykové rodiny a etnické skupiny

Skupina	Jazyková rodina	Číslo	Etnická skupina
I	Arahuaca	1	Yánesha
		2	Ashaninka
		3	Asheninka
		4	Caquinte
		5	Culina
		6	Nomatsiguenga
		7	Machiguenga
		8	Piro (Yine)
II	Bora	9	Bora
III	Cahuapana	10	Chayahuita
		11	Jebero
IV	Harakmbut	12	Amarakaeri
		13	Arazaire
		14	Harakmbut
		15	Huachipaire
		16	Pukirieri
		17	Toyoeri
		18	Sapiteri
		V	Huitoto
20	Huitoto		
21	Ocaina		
VI	Jibaro	22	Achuar
		23	Aguaruna (Awajún)
		24	Candoshi-Murato
			Huambisa
		25	(Wampis)
		26	Jíbaro
		27	Shapra

VII	Pano	28	Amahuaca		
		29	Capanahua		
		30	Cacataibo		
		31	Cashinahua		
		32	Chintonahua		
		33	Cujareño		
		34	Isconahua		
		35	Marinahua		
		36	Mastanahua		
		37	Mayo-Pisabo		
		38	Mayoruna (Matsés)		
		39	Morunahua		
		40	Nahua		
		41	Sharanahua		
		42	Shetebo		
VIII	Peba Yagua	43	Shipibo-Conibo		
		44	Yaminahua		
		45	Yagua		
		IX	Quechua	46	Quechua-Lamas
				47	Quechua-Napo
				48	Quechua
				49	Quechua-Pastaza
		X	Shimaco	50	Urarina
		XI	Tacana	51	Ese eja
		XII	Ticuna	52	Ticuna
		XIII	Tucano Occidental	53	Orejón (Mai Huna)
				54	Secoya
		XIV	Tupi-Guaraní	55	Cocama-Cocamilla
				56	Omagua
		XV	Záparo	57	Andoa
58	Arabela				
59	Iquito				

*Rozdělení domorodého obyvatelstva peruánské Amazonie
dle jazykové rodiny a příslušných etnických skupin.*

Zdroj: (INEI 2009; Native Planet 2004)

Příloha č. 2

Peru: příklad vykáčeného území pralesa, kde následovala povrchová těžba nerostných surovin. Zdroj: (Mongobay A: 2008)

Příloha č. 3 a.

*Peruánsko brazilská hranice: indiáni kmene Cabellos Largos.
(Zdroj: Amazon Indians 2008)*

Příloha číslo 3 b.

*Peruánsko brazilská hranice: pralesní enkláva kmene Cabellos Largos.
(Zdroj: Amazon Indians 2008)*

